Vetenskap som självreflektion

Om forskning vid GU med bäring på Göteborg och Västra Götaland

Johan Öberg

1. Projektet

Föreliggande har gjorts på uppdrag av Forum för studier av samtidskulturen inom GU (hädanefter förkortat FSSK). Det syftar till att beskriva intressanta, produktiva friktionsytor mellan den akademiska forskningen vid GU, Västra Götalandsregionen regionen och staden Göteborg. Bakgrunden är givetvis den sociala förändringsprocess som präglar både staden, regionen och kanske också universitetet.

För Göteborg håller på att byta ansikte. Flanören ser förändringen i den nya generation monument och monumentala byggnader som färdigställs inför EU:s statschefsmöte i juni 2001, en tidpunkt som tycks bilda ett slags gräns i stadens utveckling, och som till sin betydelse närmast påminner om den vilja till formning och uttryck som fanns i samband med Göteborgsutställningen 1923. *Den* utställningen genomfördes i ett slags diakron och på den tiden ohelig allians mellan den gamla Göteborgsbourgeoisien och den uppstigande arbetarrörelsen. Men historien går vidare, och nu är det istället arbetarrörelsen som stilistiskt håller på att anpassa sig till en nya globala samtidens mecenatskultur och till de nya maktförhållandena. Efter operan och Hasseblad Center är det nu Vetenskapscentret Universeum och Världskulturmuseet vid Korsvägen som byggs färdiga som en ideell inramning till det redan befintliga evenemangs- och mässtråket.

Kulturprojekt Rödasten ligger där ute i väst som ett minne av 1960- och 70-talens radikalism, och stadskärnan som helhet ser ut att undergå en process av *solidifiering* i alla bemärkelser av detta ord. Brunnsparken, Gustav Adolfs torg, Drottningtorget och Järntorget är idag detaljdesignade torg – vackra eller inte. Korsvägen byggs om och området kring operan och bort mot Stenpiren står på tur med sitt casino och sin Götatunnel, och en ny

spårvägslinje, Kringen, en ringlinje, kommer att förbinda de nya monumentala platserna med varandra.

Men vad är det för berättelse, vad är det för syntax och paradigm som präglar denna upputsning? Vad är det för berättelse om *sig* och *dom* som planerarna vill framföra med de nya torgen och byggnaderna? Eller handlar denna design bara om att på ett måttfullt sätt förhålla sig till vad som görs på andra håll? Eller handlar det om att demonstrera att planering och kontroll i traditionell bemärkelse ännu är möjlig? Det får vi kanske veta vid läsningen av den *Arkitekturguide över Göteborg* som länet, kommunen och byggforskningsrådet låter en grupp inom institutionen för arkitektur inom Chalmers skriva, och lär komma att presenteras på Bok och Biblioteksmässan hösten 2001?

Samtidigt minner detta sekelskifte i mycket om det förra. Bortom designen och den nya monumentaliteten avtecknar sig idag, precis som ett sekel tillbaka, då dåtidens borgerliga Göteborg stod i sitt flor, eller för 80 år sedan, då det socialdemokratiska Göteborg trädde till för att avlösa det borgerliga, en ny och för ”centrum” i hög grad okänd social verklighet.

De sociala klyftorna, otryggheten och kriminaliteten ökar (enligt *AB* 001231 har morden i Göteborg ökat med 300% på ett år: 22 mord begicks år 2000, mot 7 1999), integrationen av etniskt ”främmande” element sker under stora svårigheter[1] (för hundra år sedan handlade integrationsproblematiken om de ”socialt främmande”, *classes laborieuses, classes dangereuses*) och staden och regionen lägger sakta men säkert om rodret[2], lämnar och försöker skaffa sig en postindustriell ”nätverksidentitet”.

Samtidigt saknar den nya *regionen*, som undersökningar gjorda av forskarna på SOM-institutet flera gånger visat just ”identitet”: det finns ingen *Västragötalandsidentitet*[3].

Processen leder också till att vi får *en ny typ av stad*, med flera parallella centra – bortom det designade centrum som beskrevs ovan – för olika typer av brukare, olika grupper som på olika sätt är relaterade till det globala nätverkssamhället eller saknar sådana

---

[1] En god sammanfattning av hela denna process finns i Ove Sernhedes bok *”Mikofonen är vårt vapen.” Hip hop och unga mäns utanförskap i det Nya Sverige*, Kap 3. Under utg. Ordfronts förlag.

[2] Trots högkonjunkturen såg SCB:s siffror för arbetsmarknaden ut på följande sätt i november 2000: Öppet arbetslösa, 3,9%; i arbetsmarknadsåtgärder 3,3%; undersysselsatta, 6,0%, latent arbetslösa 3,5%. Detta inte inberäknat dem som förtidspensionerats eller långtidssjukskrivits av arbetsmarknadsskäl.

[3] *Den nya regionen,* Lennart Nilsson red, GU Som-institutet, 2000, s 8.

relationer[4]. Göteborg riskerar – i likhet med andra metropoler – helt enkelt att brytas upp av sina olika särintressen och sociala konflikter. Och kanske är den nya designen av Göteborgs centrum en berättelse ägnad just att låta oss se en svunnen centralitet, kanske är *den kult av det urbana* som blev så kännbar redan under 1980-talet en estetisk sammanfattning av någonting som egentligen inte längre reproducerar sig socialt: en reflexiv modernitet.

Svaret på globaliseringen å ena sidan en paradigmatisk jämförelse med hur andra ”storstäder” löser sina identitetsproblem (i berättelserna om storstäderna jämför man sig hela tiden med varandra), och å andra sidan inte helt smärtfria syntagmatiska förändringar av både den politiska och den ekonomiska makten: regionaliseringen, decentraliseringen av den politiska makten sker parallellt med denationalisering och privatisering, samtidigt som en ytterligare koncentration av den ekonomiska makten sker till nya och otydligare centra, i och med övergången till en ”nätverksekonomi”, som blir alltmer oberoende av det vertikala samhällets ledningsmekanismer och funktioner. I försöken att bringa ordning i denna nya oreda skapas nya funktioner av det gamla vertikala slaget: region och stadsdelsnämnder skapas för att försöka lösa både ärvda och nya problem.

Det sociala kapitalet, tilliten i samhället, både till det politiska systemets företrädare och till medmänniskor tycks enligt vissa forskare minska, det visar både SOM-undersökningarna och annan statistik, både på grund av ovan nämnda sociala problem, men också på grund av att senmoderniteten med dess nästan obegränsade möjligheter att styra och kontrollera, att skapa trygghet, genom själva sina egna kontrollmekanismer och sin transparens tycks bidra till en ökad känsla av otrygghet i samhället – sådant som bl a Giddens, Beck och Lash har kallat för *reflexiv modernism,* och som Alain Touraine behandlar i liknande termer, och som t ex Carina Listerborn fokuserar i sin knivskarpa studie *Om rätten att slippa skyddas*: det är skillnad på *safety* och *security*, det ena uppnår man i ett tillitsfullt samhälle, det andra uppnår man, trots allt inte, i ett samhälle där nolltoleransen blir norm: där riskerar också otryggheten att bli norm och utgångspunkt.

***

[4] I *Den frånvarande staden. Från Chicago till Göteborg, via Los Angeles* (CEFOS arbetsrapport 25, Göteborg 2000 s 21 f) sammanfattar Thomas Johansson bl a Manuel Castells syn på stadesn globalisering i *The City and the Grassroots* (1983).

Hur reagerar då forskarsamhället på dessa processer? Hur ser ”omvärldsanalysen” ut, och vilken omvärld är det fråga om? Och var börjar omvärlden? Det är ju en gammal sanning att *charity begins at home*, och en annan, möjligen något nyare, att interpenetrationen mellan ”samhälle” och ”vetenskap” idag är om inte total så mer omfattande än tidigare. Detta av en lång rad skäl, som å ena sidan sammanhänger med forskningens starka beroende av externfinansiering och å andra sidan har att göra med *vetenskapens djupa delaktighet i styrningen av de sociala och ekonomiska processerna,* dvs av ”samhället”. Det gör att gränsen mellan ”akademi” och ”samhälle” är ytterligt svår att dra, och att vetenskapen, då den reflekterar ”samhället”, också mer än någonsin är dömd att reflektera över sig själv och sin egen roll. Därav också titeln på detta arbete[5].

Accepterar forskarna politikers och journalisters problemformuleringar och forskar vidare utifrån dem, eller förhåller man sig distanserat, kritiskt, isolerat eller autonomt engagerat till de många gånger dramatiska skeenden som pågår utanför akademin? Dvs sker förmedlingen av kunskap, av forskningsresultat, påverkan, via politiker och media, snarare än genom en intern dialog?

Och är det så att dimensionerna och perspektiven i själva de frilagda problemen kräver att man skapar nya kombinationer av ämnen och nya arbetsformer inom universitetet för att gripa sig an med de nya föremålen för vetande? Är det med andra ord vissa problemställningar som ”inte får plats” inom de traditionella ämnena eller ens inom alla de nya forum- och centrumbildningarna? Som pockar på nya gränsöverskridande samarbeten?[6] Är det så att det segregationsproblem som vi iakttar i Hammarkullen, Hjällbo eller för den delen i Särö, i själva verket också är en del av samma segregationsproblematik eller

[5] Som möjligen också har att göra en del med skribentens rent privata läggning.

[6] En studie från Göteborgs universitet – Hans Glimells ”*Utmaningar och utmarker – en utredning om tvärvetenskaplig samverkan vid Göteborgs universitet”* – visar för övrigt hur clashen mellan nätverkssamhällets horisontella strukturer och det fakultetsindelade universitetets vertikala utspelas på ungefär samma sätt inom universitetet som i omvärlden. Samma processer påverkar utvecklingen både intra och extra muros och universitetet är idag mindre än någonsin en struktur med möjlighet att isolera sig från samhällsutvecklingen i stort: universiteten producerar idag *varan* kunskap – de är indragna i hela samhällets varuproduktion på ett mycket tydligare sätt än tidigare. Universitetet har inte längre monopol på att legitimera kunskapsproduktion. De resonemang om ”tvärvetenskap” som Glimell för i sin lilla vetenskapssociologiska studie är fö väl tillämpliga på den problematik som ska skisseras i den här studien: Är det meningen att FSSK ska förbli en liten underfinansierad forskningsstruktur, eller vara främst en intellektuellt utmanande mötesplats, eller finns det anledning att försöka göra dagens forum till något mer och större, på basis av de försök som görs inom olika delar av GU, men också på andra platser, att få syn på den samtidskulturella problematiken? Glimells utredning ställer alltså FSSK inför ett antal strategiska val: ”småttighet”, ”småttskyddstänkande”, ”karantänisering” eller allianser med ”de stora”.

fragmentiseringsproblematik som finns inom det akademiska samhället, vilket i så fall skulle ge ytterligare anledning till just ”självreflektion”.

Och finns något som skulle kunna betecknas som ett socialt engagemang, ett hjärta, inom akademin, och var i så fall? Ett akademiskt medborgarskap så att säga, ett engagemang som inte är omedelbart avhängigt av nuvarande eller kommande anslag?

***

Sådan är bakgrunden till denna lilla skrift , och jag dristar mig redan nu att föregripa några av svaren på ovan nämnda frågor: Ja, det finns mycket gott om forskning kring den skisserade problematiken. Både sådan som ifrågasätter utifrån kommande verklighetsperspektiv och sådan som har en mer uppenbar beställningskaraktär. Men återigen: beställarförhållandet behöver inte nödvändigtvis innebära prostitution. Och forskningen utförs på oväntade ställen, delvis i isolering från de traditionella miljöerna för socialforskning, eller humanistisk forskning, med den styrka och de svagheter detta alltid medför: nya infallsvinklar å ena sidan, ny empiri, men också repetitiva element och ibland otillräcklig teoribildning, å den andra.

Och här finns framför allt ett uppenbart informationsproblem, som kanske är än mer grundläggande. För i och med att universitetet egentligen inte längre finansierar sin forskning via fakultetsmedel, så upphör också dess fasta grepp över den forskning som pågår och därmed också det allra mest akuta behovet av överblick och sökbarhet[7].

Universitetet förvandlas ju på samma sätt som samhället i övrigt till ett nätverk där informella kontakter, finansieringskällor och allmänt stigfinnande leder fram till en information som kan vara operationell för vissa och i vissa bestämda sammanhang.

En informationsstrategi som ter sig relevant i denna situation är att skapa en attraktiv plattform för dialog: en plattform som är finansiellt, akademiskt eller informationellt attraktiv. Och med avseende på de två sistnämna kategorierna har FSSK uppenbarligen varit ett lyckat exempel på senare år.

Annars förefaller varken den inomakademiska offentligheten eller den utomakademiska forskningsoffentligheten vara särskilt väl utvecklade. Seminariet som traditionell form för kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom universitetet förefaller inte vara särskilt operativt när det gäller att överskrida institutionsgränser eller fakultetsgränser i namn

av t ex regional forskning. Men det kanske skulle kunna bli det? Det saknas emellertid uppenbarligen incitament idag för att den tvärvetenskapliga seminarieformen ska kunna bli mer attraktiv igen. Och medierna är inte heller de någon spelplats för någon seriösare diskussion om forskningsinriktning: när forskningen debatteras i medierna är det blott alltför ofta fråga om understuckna personstrider och skrin från hjärtat.

***

Det arbete som redovisas här har genomförts genom att delar av Humfak, Samfak, Chalmers och Handelshögskolan har inventerats på ett informellt sätt: jag har helt enkelt gått vidare från person till person, lastat på mig avhandlingar och uppsatser och efter bästa förmåga läst vad som har serverats mig. Längre eller kortare samtal har förts med ett femtiotal personer. En del information har jag naturligtvis också tillvällat mig via internet.

Urvalet är alltså på ett sätt subjektivt, men det återspeglar samtidigt flera olika nätverk och deras egna inre logiker. Urvalet är också ofullständigt, naturligtvis.

***

Den blick jag kastar på universitetet och forskningen präglas måhända också av mina ryska, postkommunistiska glasögon. Jag skriver helt enkelt vad jag tycker, jag skriver om hur jag tycker att ”det borde vara”, tonen kan kanske ibland tyckas förmäten, i synnerhet i samband med de underrubriker som benämns ”perspektiv”.

Vad jag nu tycker betingas antingen av sådant som jag uppfattar som ”nätverksvinster”, eller av att någonting förefaller vara politiskt eller vetenskapligt relevant utifrån en ”medborgarsynpunkt”. Här gäller det alltså för läsaren att inse att marknaden är fri: man kan köpa sådant som man håller med om, och behöver inte fästa sig så mycket vid stilen. Och det gäller att hålla i minnet att denna lilla skrift alls inte är någon ”utvärdering”. För detta saknar jag både tid och kompetens. Detta är, i bästa fall, en beskrivning av ”universitetet som kulturprojekt”, en analys av vilken typ av ”vinster”, innehållsliga och ekonomiska, som skulle kunna göras med avseende på regionala studier, om dialogen kring

den urbana, postmoderna och regionala problematiken intensifierades mellan olika delar av GU.

De tankegångar som uttrycks här är helt och hållet mina egna, kombinatoriska funderingar och uttrycker inte någon hållning hos FSSK som centrumbildning, eller hos några särskilda Göteborgsforskare.

Jag vill emellertid tacka alla dem som inom och utom FSSK har tagit sig tid att tala med mig och gjort den här resan genom universitetet intressant och som jag hoppas också produktiv för läsarna av denna text[8].

Upplägget är följande:

1) Redovisning av inventeringen fakultetsvis.
2) Kommentarer och utblickar inför seminariediskussionen den 17 januar.

[8] En precisering med anledning av det seminarium som hälls om den här texten den 17 januari: När jag använder beteckningarna kulturstudier, kulturvetenskap och cultural studies gör jag detta snarare med avseende på ett problemfält än på en särskild metod eller skola. Min egen bakgrund på detta område är socialantropologi och litteraturvetenskap och mina eventuella insikter på området ligger i skärningspunkten mellan Pierre Bourdieu och Michail Bachtin.

2. Inventering

Humanistiska fakulteten

Arkeologi

Ämnet är idag en viktig aktör i utformningen av ”västsvensk identitet”. Arkeologin är mer betydelsefull än man kanske tror just för identitetsskapandet, eftersom den konstruerar platser för det kollektiva minnet, i så hög grad präglar våra visuella och kulturella tankar om plats och geografi. Den som tvekar om detta påståendes korrekthet bör dra sig till minnes den historikerstrid som utbröt för ett par decennier sedan om var ”Sveriges vagga” egentligen stod och var Uppsala egentligen var beläget: Var det inte i hjärtat av Västra Götaland, på Kinnekulle, som ”Uppsola” en gång hade varit beläget, och kunde inte detta bevisas i lika mått av arkeologiska fynd, av fiendskapen hos huvudstadsarkeologerna som förtryckt oss västsvenskar och av den nästan övernaturliga skönheten hos landskapet just där på Kinnekulle? Samma arkeo-ideologiska effekt uppnåddes nyligen i Stretered där en ny trafikled skulle dras fram och man uppdagade en kultplats från bronsåldern med klart västragötalandsk geopolitisk anstrykning.

Att arkeologer samarbetar framgångsrikt med kommuner, region och turistorganisationer i samband med utgrävningar och beskrivningar av gamla kulturmiljöer och kulturlandskap för att ”kulturalisera” landsbygden är alltså varken att ta miste på eller att förvånas över. Vilket i och för sig inte – och absolut inte i Göteborgsfallet – utesluter de allra mest seriösa anspråk på autonomi och vetenskaplighet. Här är arkeologernas situation inte nämnvärt annorlunda än arkitekternas eller samhällsplanerarnas. Tvärtom är det arkeologernas avsikt att på en och samma gång *delta aktivt* i turistifieringen och samtidigt försöka motverka ideologisering, lokalpatriotism och amatörism (se t ex prof. Kristian Kristiansens reflektioner om kulturrelativism, postmodernitet och vetenskaplig rationalitet i artikeln ”Resor i tiden” (*hittills i korr*).

Arkeologernas verksamhet är paradoxalt nog på många sätt parallella till dem som drivs t ex i Manchester där specialister på *cultural studies*, samtidskulturens avsakraliserande arkeologer, går in och bidrar till att skapa nya *cultural industries* i periferin.

Perspektiv: ”Arkeologi” har efter Foucault blivit ett viktigt dekonstruktivt förhållningssätt inom all humaniora och samhällsvetenskap, ett förhållningssätt med stor, ja oanad potential både när det gäller att analysera vårt eget förhållande till *de* och *det* ointegrerade *och* konstruera *den andre* som ett subjekt och hävda en kompromiss mellan en multikulturell och en rationell hållning. Processen är parallell med till exempel Hammarkulleungdomarnas eget ”postkoloniala” arbete med att konstruera mytiska ursprung och en förhistoria som väg att integrera sig med varandra. Arkeologin ställer också frågan om vem som har rätt till ett landskap, till ett geografiskt rum – *de dödas traditioner eller nuets praxis* – på sin spets. Paradoxalt nog närmar sig arkeologin idag också – genom sitt radikala ifrågasättande – samtidskonsten, problematiseringen av artefakten. Om detta vittnar bl a den lilla volymen *Archaeological sensibilities*, Fotarc Series C. Arkeologiska skrifter, No 38, Göteborg 2000, utg., Fiona Campbell & Lotta Hansson.)

Nätverk: Kommunala och regionala myndigheter. Kulturvårdande myndigheter i Norden, särskilt Danmark. Museion. Små eller inga kontakter med etnologi, antropologi, arkitektur och stadsplanering.

Etnologi

Ämnet har under senare decennier ändrat karaktär relativt raskt och har inom sig lyckats hysa och befrukta nya tvärvetenskapliga tendenser. Först skedde detta genom att man tog avstamp i traditionell folklivsforskning och folkloristik med inriktning på landsbygd och inriktade sig på urbana problem (Magnus Mörck har bland annat skrivit tre böcker om *det urbana* där han fokuserar arkitekturen och stadsbyggnaden utifrån deras sociala funktionalitet) och arbetarklassforskning. Därefter har man tagit ytterligare ett steg in i stadsforskning och multikulturell forskning å ena sidan, och på senare tid också in i bl a *queer theory* (se t ex *Porträtt utan ram. Kön och sexualitet,* Lund 2000, red. Ylva Hagström m fl.) där institutionen idag är ledande inom GU. Samtidigt har ämnet aldrig i Göteborg fått den starka ställning av akademisk uttolkare av samtiden som det haft och har i Umeå, Stockholm och Lund: detta ligger ännu i framtiden. Ett större projekt – *Mångfald i teori och praktik. Näringsliv och kyrka som samhälleliga normproducenter* – visar att kreativiteten är stor inom institutionen. Projektet finansieras av Rådet för arbetslivsforskning och handlar om etniska identiteter och könsidentiteter och om de olika töjbara betydelserna hos begreppet *tolerans*.

Nätverk: Sociologi, Museion, Socialt arbete, kontakter med dem inom universitetet som sysslar med samtidskulturella frågor. Färre kontakter in i Chalmers. Betraktar FSSK just som mötesplats, forum och *cultural studies* som ett spännande forskningsfält som också rymmer vissa krissymptom (se t ex Orvar Löfgrens artikel i *Kulturella perspektiv* 3/1994). Huruvida det finns nätverkskontakter med det nya elitprojektet inom Centrum för Arbetsvetenskap (CfA) är mig obekant: etnologernas nya mångfaldsprojekt rymmer också studier av elitära nätverk för mångfald. Informella band finns till institutionen för genusvetenskap och Nationella sekretariatet för genusforskning.

Perspektiv: Man får intrycket att någonting intressant dynamiskt, kritiskt och samtidskulturellt är i tillblivelse i etnologernas mångfaldsprojekt. Och att de resonemang om konstruerade kön och den normalitetskritik som utgår från den här institutionen skulle kunna var mycket befruktande på Göteborgsprojektet och på den mansforskning som bedrivs i projektets periferi.

Genusvetenskap

Institutionen för genusvetenskap är idag underordnad Temanämnden, men har sitt ursprung i historiska institutionen och flertalet lärare och forskare som är verksamma där har en humanistisk bakgrund. Det är mitt kanske ytliga intryck att institutionen ännu håller på att konstituera sig som disciplin, att den ännu är upptagen med att skapa sig en egen akademisk identitet och att den ännu inte framträder som enhetlig och engagerad aktör annat än i vissa utredningssammanhang och i en del evenemang riktade mot offentligheten. Den forskning som bedrivs, och som har samband med Göteborgsprojektet är dels Ulla Holms omsorgsstudier och hennes praktiska verksamhet som folkbildare och dels det samtidshistoriska arbete som bedrivs av Arne Nilsson och Margaretha Lindholm kring sexuella minoriteter i Göteborg och som bland annat avsatt sig i det pågående projektet *En annan stad. Om lesbiskt och manligt homosexuellt liv i Göteborg 1950-1980.* Av detta arbete finns viktiga lärdomar att dra för alla som sysslar med integrationsproblematiker, bland annat att integrationen av en grupp alltid är en faktor för differentiering inom gruppen.

Nätverk: Genusvetenskap är som helhet väl förankrad inom GU, den är en del av universitetets profil, och institutionen har ett stort nätverk inom GU till de olika forskarnas och lärarnas moderinstitutioner, liksom ett nationellt och internationellt nätverk som bygger bland annat på ämnets inneboende engagemang och aktivism.

Perspektiv: Delar av institutionen har mycket att ge Göteborgsprojektet, etiskt och filosofiskt, men också när det gäller t ex de sexuella minoriteternas situation i de etniskt segregerade områdena av Göteborg.

Historia

Under det senaste decenniet har historiska institutionen förutom sina traditionella allmänna områden i stor omfattning sysslat med regionalhistorisk forskning. Ett slags summa av dessa ansträngningar – en serie doktorsavhandlingar – finns i Christer Winbergs fascinerande bok *Hur Västsverige blev Västsverige* (GU, 2000), som är en nödvändig mentalitetshistorisk referens och en handbok för alla dem som söker beskriva politisk utveckling, mentaliteter och ideologi, individualism, kollektivism och urbanitet, maktstrukturer och spel mellan Göteborg och dess hinterland också i dagens nya västsvenska region. Samtidigt saknar åtminstone jag en förmedling mellan det perspektiv som framträder i Winbergs bok och det som framträder i det monumentala trebandsverket Göteborgs historia, som producerats vid institutionen för ekonomiska historia, och som saknar just de mentalitetshistoriska och kulturhistoriska inslag som är humanisternas kännemärke. Här finns en brist på ömsesidig objektivering.

Ett mediehistoriskt arbete av denna överskridande typ drivs nu av Jan Christensen vid historiska institutionen: *Göteborgsliberalismen 1850-1920. Borgerlig radikalism med förhinder* – en del av ett större ännu inte finansierat samverkansprojekt med samma namn som avsetts drivas av litteraturvetenskapliga, musikvetenskapliga, bild- och konstvetenskapliga samt historiska institutionen.

En annan riktning är samarbetet inom SOSTRIS – ett EU-projekt för socialhistorisk forskning om identiteter – som i Göteborg drivits av Martin Peterson, där ett rikt jämförelsematerial om Göteborg har tagits fram, baserat på djupintervjuer med både infödda svenskar och invandrare[9].

En tredje riktning – med stor relevans också för Göteborgsprojektet – är den kvinnohistoria, med dess koppling via professor Anita Göransson till det tvärvetenskapliga Centrum för Arbetsvetenskap, där bland annat ett nytt forskningsprojekt om svenska eliter är under konstruktion och där KIM-institutet (Kultur, integration, migration) med dess anknytning till IMER-förbundet[10].

---

[9] En del av projektet redovisas nu i bokform: Roswitha Breckner, Devorah-Kalekin-Fishman, Ingrid Miethe (eds) *Biographies and the Division of Europe*, Leske+Budrich Verlag, 2000.

[10] IMER står för internationell migration och etniska relationer. IMER-förbundet fungerar som ett nätverk mellan de lokala IMER-sammanslutningar som finns vid högskolor och universitet i Sverige. IMER-området är mycket brett: Beröringspunkter finns med ämnen som etnologi, antropologi, sociologi, socialt arbete, statsvetenskap, ekonomisk historia, demografi, kulturgeografi, pedagogik, historia, språk- och religionsvetenskap, medicin, juridik, teologi m. fl.

Nätverk: De humanistiska ämnena, kvinnohistoria, Centrum för arbetslivsforskning, medeltidsforskning.

Perspektiv: Antagligen skulle historikerna – med avseende på Göteborgsforskningen – få ut mycket av att intensifiera sitt samarbete med andra delar av universitetet som sysslar med parallella problematiker och med den samtidskulturella problematiken: statsvetare (kring t ex det kollektiva minnet), ekonomiska historiker, mediehistoriker, kulturforskare. Ämnet är högintressant som samarbetspartner till de flesta delar av Göteborgsprojektet.

Historia är ju som hållning och ämne, med dess inriktning på kronologi och sega strukturer en nödvändig komponent i allt utforskande av samtiden, inte minst för samtidsinriktade aktörer som sluter allianser med nya forskningsfinansiärer utanför akademin. Dessutom är det säkerligen av intresse för historieämnet att i större omfattning än nu konfronteras med ny samhällsteori och kulturteori.

Idé och lärdomshistoria

Institutionens allmänna profil sedan många år är att beskriva och interagera med *samtidens* idéhistoria *in the making*. Detta gav i slutet av 1970-talet institutionen något av samma magnetism som litteraturvetenskapen hade haft i början av decenniet. Idéhistoria har i hög grad behållit sin centrala roll och idag är institutionen bland mycket annat ett av centra för postkoloniala studier vid GU, med flera samhällsengagerade och debatterande doktorander. Här finns en stor spännvidd inom detta område, med bl a följande personer och projekt: Michael Azar, som skriver om Algerietkriget, Camus och Fanon, Edda Manga som sysslar med postkolonial och feministisk teori, Mikela Lundahl som skriver om *Négritude*. Dariush Moaven Doust, som bland annat sysslat med deniranska politiska problematiken.

Institutionens chef Sven-Eric Liedman är en kraftfull försvarare av ett autonomt, demokratiskt uppbyggt, ja demokratigenererande universitet, och samtidigt en förespråkare för humaniora, eller ”kultur” som den förenande länken mellan universitetets olika delar. Jag hänvisar till hans egen artikel i tidskriften *Utbildning och demokrati* (nr 1/2000) i detta ämne. Hurpass förenliga de liedmanska ståndpunkterna är med de i och för sig också försvarbara ståndpunkter som framkommer i den glimellska utredningen, när talet kommer till externfinansiering av forskning vet jag inte, men det skulle onekligen vara av intresse att försöka utröna det.

Nätverk: Idéhistorikern Amanada Peralta är föreståndare för Museion. Eva Lena Dahl är verksam inom det kulturvetenskapliga utbildningsprogrammet som ligger under Centrum för kulturstudier. Flera av institutionens andra företrädare håller kontakten med bl a FSSK, olika nätverk för postkoloniala studier, tidskriftsvärlden i Göteborg och i Stockholm. Mansforskaren Claes Ekenstam ingår i det nätverk för mansforskning som också är kopplat till FSSK, sociologen och sociologiska institutionen vid Högskolan i Skövde genom Thomas Johansson. Till Chalmers institution för arkitektur genom det nya forskningsprojektet *Form och innehåll. Konst och teknik. Ett möte mellan begreppshistoria och designpraktik*

Perspektiv: Tanken inställer sig av sig själv att den *postkoloniala forskning* som idag riktas mot Algeriet, Iran, Kuba osv *också* eller lika gärna skulle kunna riktas på den postkoloniala problematiken och integrationsproblematiken i Sverige. Att Sverige precis som alla

utvecklade europeiska länder är delaktiga i samma postkoloniala problematik vare sig vi haft kolonier eller ej antar jag är en självklarhet.

Konst- och bildvetenskap (och Konsthögskolan Valand)

Idag en av de mest produktiva och öppna institutionerna inom humanistiska fakulteten, som inbegriper dels mer traditionell konsthistoria och konstvetenskap, men samtidigt utsträcker sig till hela det visuella fältet: till arkitektur, design, måleri, datorgenererad bild, synskadades problematik osv.

Här finns forskning inom många områden som gränsar till Göteborgsprojektet, det visar inte minst institutionens deltagande i demokratiutredningens forskningsdelar, men också andra teman som Göteborgs äldre kulturhistoria, kulturella hierarkier i 1800-talets Göteborg, konsten i nätverkssamhället, ungdomar, könsidentiteter och bilder, bild och demokrati. Särskilt närstående fältet just för cultural studies förefaller Anette Göthlund och Yvonne Eriksson vara,

Konsthögskolan Valand, inordnad under den konstnärliga fakulteten, är en nationell klenod. Skolan står traditionellt för det otraditionella: för opposition mot Stockholmsakademismen och ett nationellt konstliv som man intuitivt uppfattat som förkonstlat, stelnat, genomsnittligt, konciliant, bekvämt. Valand producerar få analytiker, få kritiker, och det konstliv studenterna sedan möter i Göteborg är ytterst ostrukturerat, det saknar kontinuitet och differentiering, vilket gör att skolans elever – precis som sina lärare - lätt kommer att känna större samhörighet med konstmiljöerna i Stockholm, Malmö, Helsingfors, Oslo och Köpenhamn än i Göteborg. Samtidigt är det otvivelaktigt så att Valand ger plats för det originella, för särfallet och att den frihet skolan ger, om den tolkas med sympati och i en konstruktiv anda, är ett slags frihet för hela samhället, en frihet i och från, en kontrast mot det som stadens rabulister brukar benämna *krämarstaden* Göteborg. Inom skolan finns också en levande debatt om konstkritikens hierarkier (delvis en fortsättning av det gamla Stockholmshatet) och konstnärers yttrandefrihet, som har avsatt sig i t ex en intressant webbsajt. Trots sin centrala placering i staden är Valand således en relativt isolerad institution som antyder att bildkonsten lever i en kulturellt och akademiskt segregerad värld , där ”konstvetenskapen” framstår som den integrerade delen, medan ”konsten” många gånger är lika *ointegrerad* och *omobiliserad* och *misstrogen mot samhället och dess* som den förortskultur som är ett av FSSK:s forsknings- och diskussionsteman. Omorganisationernas tid, efter inlemmandet i universitetet, är säkert ännu inte över och frågan är mångfaldig: hur ska skolan kunna bidra till att stärka och diversifiera kulturlivet i Göteborg? Hur ska relationerna mellan Valand och

en förnyad konstnärlig offentlighet i staden, andra konstnärliga utbildningar och till konstvetenskapliga institutionen se ut i framtiden? Hur kan Valand akademiseras, intellektualiseras, utan att samtidigt mista sin revolterande identitet? Kanske är svaret lika radikalt som när det gäller integrationsproblematiken i stort: det omgivande samhället och dess institutioner måste också de förändras.

Nätverk (konstvetenskap): Mycket stort inom det svenska och internationella konstvetenskapliga och konstärliga området. Relativt sett mindre inom GU. Dock intensifieras nu kontakterna med de andra estetiska ämnena och med Chalmers, bl a via de konstvetare som arbetar inom arkitekturinstitutionen.

Perspektiv (konstvetenskap): De öppningar som konst- och bildvetenskap på senare år gjort, från att ha varit ett relativt snävt estetiskt bildningsämne till ett brett bildämne gör att dialogen med FSSK kring forskningstemat cultural studies och Göteborgsprojektet är synnerligen möjlig. *Cultural studies* är säkerligen också ett ämne som skulle vara produktivt för Valand, om så bara som kontaktanal och sökarljus på det övriga universitetet.

Litteraturvetenskap

Någon forskning med direkt anknytning till Göteborgsproblematiken saknas, om man undantar en avhandling om Paul Andersson, Bertil Nolins skrift om Lorensbergsteatern, ansatser till studier av folkkultur och engagemanget i Skagerrakprojektet[11] samt ett enskilt engagemang från bl.a. f.dr. Tomas Forsers sida med böckerna *Jävla Tonfiskare*, Nyströmbiografin *Jag har speglat århundradet*, och ett pågående men ofinansierat projekt kring kultursidorna i Göteborg. Institutionen har i samarbete med bl a Historia, Musikvetenskap och Konstvetenskap ännu utan framgång försökt få finansiering till ett forskningsprojekt om kulturradikalismen i Göteborg 1850-1930. Under Lars Lönnroths tid som professor drev institutionen ett slags regionalt engagemang i norrön litteratur, sagaforskning, isländsk litteratur och ett samhällsengagemang i vikingaarkeologi i samarbete med arkeologer och historiker.

Institutionen var för några år sedan också, med någon distans, delaktig i initiativet till en ny verksamhet vid universitetet som ligger under den konstnärliga fakulteten: **Litterär gestaltning**, som i liten skala, och med stor framgång och intressant pedagogik, bedriver författarutbildning i Göteborg i konsthögskolan Valands lokaler. Projektet har än så länge haft föga bäring på Göteborgsprojektet, utom i den meningen att det lett till en snabbt växande litterär offentlighet i Göteborg, naturligtvis i sammanhang med de ökade publiceringsmöjligheter som tillkommit genom Lagerhuset, Förlagshuset, Göteborgs tidskriftsverkstad och Nätverkstan, även om de litterära framgångarna för deltagarna i litterär gestaltning givetvis är mer kopplade till publiceringar av Stockholmsförlag. Denna volymmässigt blygsamma verksamhet har haft och kommer att få än större konsekvenser för stadens identitet och självmedvetande och den är mycket intressant att tänka sig inom ramen för, eller i periferin till, ett större projekt om narrativitet (se de avslutande funderingarna).

Nätverk: Institutionen har under många år haft en friktionsyta mot vår problematik genom sitt administrativa och personella samarbete med kulturvetarutbildningen, som idag emellertid är frikopplad från litteraturvetenskapliga institutionen, men ändå personellt hänger samman med den. Litteraturvetenskapliga institutionen har genom åren utbildat en hel rad journalister och

[11] Detta brett anlagda projekt, som skulle kunna få en mängd olika slags fortsättningar, finns redovisat i Poul Holms bok *Kystfolk. Kontakter og sammenhaenge over Kattegat og Skagerrak ca. 1550-1914*, Esbjerg, 1991.

kulturjournalister som förutom rent litterära teman med stor framgång har skrivit om kulturpolitik, etniska och postkoloniala problem.

Perspektiv: Det är troligt att institutionen framdeles mer kommer att uppmuntra ett engagemang också i allmän kulturteori. Institutionens storhetstid kring 1970 sammanföll ju med ett intresse just för litteraturen och samhället och därefter för en allmän kultursemiotik. Idag har institutionen på nytt en chans att bli en dialogpartner i försöken att vara med och *läsa* den nya samhällssituationen. Litteraturvetare är specialister på muntlighet och skriftlighet, på berättande och berättelser, en estetisk kompetens som är lika intressant och nödvändig för företagsekonomer som beskriver företag och institutioner med element från narratologin som för historiker, sociologer och socialantropologer som gör djupintervjuer med svenskar och invandrare. En annan aspekt av litteraturvetenskapen som av flera olika skäl för en tynande tillvaro i Göteborg är litteraturpedagogiken, som idag saknar företrädare vid institutionen – utom ifråga om barnlitteratur. Här finns en en vetenskaplig gråzon mot lärarhögskolan, som påminner om musikvetenskapens gråzon mot den musikpedagogik som bedrivs vid Musikhögskolan. Relevansen för allmänna kulturstudier ökar givetvis också, samtidigt som den litteraturpedagogiska problematiken närmar sig problematiken inom själva ämnet litteraturvetenskap: de som idag börjar läsa detta ämne är ofta mindre litterärt bevandrade än de som började i gymnasiet för några decennier sedan.

Musikvetenskap och Musikhögskolan

Musikvetenskapen har aktivt gripit sig an med att skriva en göteborgsk musikhistoria. Det är fr a professor K. Olle Edström som producerat banbrytande arbeten i ämnet, t ex boken *Göteborgs rika musikliv* (1996) som är en historisk och sociologisk studie över musiklivet i Göteborg under mellankrigstiden. Vid denna institution verkar också Lars Liljestam, som bl a står för samarbetet med institutionen för svenska kring gymnasisters sätt att tala om musik. Institutionens musikpedagogiska inriktning är idag lika svag som den litteraturpedagogiska vid litteraturvetenskapen. Man får intrycket att bägge institutionerna fått sina förtöjningar till den pedagogiska verksamheten kapade och att en del av livet på så sätt försvunnit från dem och ersatts med en interpreterande verksamhet som ännu söker sin offentlighet, efter att, i likhet med litteraturvetenskapen, ha haft en oerhörd debatterande och offentlig betydelse under 1970-talet. På Göteborgsforskningens område för musikvetenskapens del måste också nämnas Stig-Magnus Thorséns *Ande skön kom till mig: en musiksociologisk analys av musiken i Götene Filadelfiaförsamling* (1980) och Anders Carlssons *"Handel och Bacchus eller Händel och Bach?": det borgerliga musiklivet och dess orkesterbildningar i köpmannastaden Göteborg under andra hälften av 1800-talet* (1996).

Musikhögskolan och **Musikvetenskap** gick skilda vägar så sent som 1998. Här är inte platsen att försöka analysera varför så skedde eller om detta var bra. Det faktum att musikhögskolan idag utbildar musiker, tonsättare, musiklärare och musikforskare gör att denna institution får en oerhört mycket större bredd och rymmer en helt annan inre offentlighet, fler många inre synsätt på musiken, än musikvetenskapen rimligen kan klara av. Det är också på musikhögskolan som intresset för det postmoderna, multietniska musiklivet odlas (inom skolans mångkulturella musikcentrum, i samarbetet med Internationella dans- och musikskolan i Lärjedalen, i projekt där musiker med invandrarbakgrund utbildas till musiklärare och i det internationella musikutbyte med t ex afrikanska länder där man också har samarbetat med t ex Folkets hus i Hammarkullen), just därför att musikhögskolan också sysslar med lärarutbildning, en lärarutbildning där studenterna blandar musik med andra skolämnen efter egna intresseprofiler, och på så sätt integrerar musikämnet i ungdomsskolans och gymnasiets allmänna pedagogiska och sociala målsättningar.

Nätverk: Ett världsomspännande nätverk inom särskilt orgelteori och orgelkomposition (idag inom Musikhögskolan), men också inom musikhistoria, interpretation, etnomusikologi osv.

Perspektiv: Ett ämne som institutionellt och geografiskt hör ihop med FSSK, men där det vetenskapliga samarbetet skulle kunna byggas ut. När det gäller **Musikhögskolan** är det uppenbart att om den volym och det intresse för ett multikulturellt musikliv som kommer till uttryck där kunde få fler impulser från samhällsvetenskaper och kulturvetenskaper – t ex via FSSK:s nätverk – så skulle verkan av det multikulturella engagemanget bli större och bli möjligt att formulera på ett ännu intressantare sätt än idag.

Religionsvetenskap/KIM

Ämnet har periodiskt spelat en viktig roll och var en pionjär i universitetets kontakter med kommun och näringsliv rörande integrationsfrågorna. Det gällde särskilt i mitten av 1980-talet då man drog igång KIM-centret (Kultur, integration, migration), som så småningom blev en IMER-antenn i Göteborg. KIM var bland annat med och planerade och genomförde den propedeutiska utbildningen för indvandrarstudenter i början av 1990-talet. Bl a dessa erfarenheter ligger till grund för GU:s bidrag till volymen *Mångfald i högskolan. Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan* (SOU 2000:47). Där har GU medverkat aktivt. Och det man tar fasta på där är delvis erfarenheterna från KIM:s introduktionsutbildningar i början av 1990-talet. Religionsvetaren och filosofen Åke Sander som hela tiden varit ansvarig för denna verksamhet har skrivit en liten, sammanfattande, bok i ämnet integration – *Some reflections on the integration of ethnic minorities in a modern welfare state* GU/KIM 1997 – som ännu står sig väl, i synnerhet Sanders resonemang om olika integrationsmodeller (s 85 ff) borde kunna vara en av linjerna för diskussionerna mellan akademi och politiker om en utveckling av integrationspolitiken kommunalt och regionalt.

KIM driver idag två projekt med bäring på Göteborgsprojektets problematik: den longitudinella integrationsstudien ”Bosnier i Göteborg” samt ett EU-finansierat projekt om de olika EU-ländernas politik gentemot sina islamska befolkningar. Inom institutionen för religionsvetenskap är däremot integrationsfrågorna idag inte representerade.

Svenska

Såväl institutionen för lingvistik, språkdatabehandling och svenska har alltsedan starten sysslat med språket som samtidsfenomen och inte minst professorerna Lars Gunnar Andersson och Bo Ralph har genom sin populärvetenskapliga verksamhet gjort sig till ryktbara förespråkare för emancipationen av den göteborgska dialekten.

Göteborgsproblematiken är städse närvarande både i forskningen (t ex samarbetet med musikvetenskapen för att beskriva ungdomars sätt att tala om musik) och i institutionens verksamhet inom lärarutbildningen. Institutionen, och i synnerhet Institutet för svenska som andra språk, har en mängd kontakter i skolvärlden, t.ex. med Gårdstensskolan där Tore Otterup driver ett projekt (”Pedagogisk utveckling i Gårdstensskolan - undervisning på flerspråkiga elevers villkor”) i samarbete stadsdelsförvaltningen i Bergsjön.

En företrädare för ämnet säger sig vänta på den tid då *native speakers* från förorterna söker sig till universitetet för att beskriva sina egna språkliga varianter. Göteborgsproblematiken fokuseras öh i forskningen om svenska som andra språk och genom den professur i ämnet som inrättats i år (Inger Lindberg). Institutet, som finns sedan 1997, har såväl en mängd publicerade som pågående projekt på området. Här finns en viktig, genuin, anknytningspunkt till Göteborgsprojektet.

Nätverk: Intresset finns för att bygga nätverk inom den humanistiska fakulteten. Språkvetenskapen ingår emellertid i en naturvetenskaplig vetenskapstradition, vilket ibland hindrar mötena med de tolkande disciplinerna. Det förspörjes också inom institutionen för svenska en försiktigt skeptisk attityd gentemot Göteborgsforskningen, därest den inte är anknuten till nationella och internationella nätverk. I övrigt bör nämnas att svenskämnet språkvetenskapligt idag moderniseras också på ett annat sätt: genom den nationella forskarskola i moderna språk man tagit initiativ till.

Perspektiv: Goda. Engagemanget finns och i och med att institutionen för svenska som andra språk växer till blir detta den naturliga kontaktkanalen. Institutionen ser positivt på t ex deltagande i en gemensam forskarskola kring Göteborgsprojekt.

Vetenskapsteori

En fundering som inte bygger på verklig kommunikation med institutionen: Inom detta ämne har tillkommit ett område som går under namnet *Public Understanding of Science* – PUS. Hela detta fält håller nu på att omstruktureras och inrangeras inom en större organisation – ISAK: institutet för studier av kunskapsbildning. Denna organisation kommer naturligtvis att få en naturvetenskaplig tyngdpunkt, men skälet till att jag här nämner PUS är att det borde gå att lägga en vetenskapsteoretisk och kunskapssociologisk asspekt också på FSSK:s verksamhet, på dess teoretiska praxis och dess praktiska teori. Om syftet med forskningen inom FSSK bland annat är att bidra till en demokratisk utveckling förutsätter detta en alldeles särskild relation till ”objekten” för den forskning som bedrivs: dvs att dessa objekt också blir jämställda subjekt som deltar på lika villkor i en aktionsforskning, eller att en kontinuerlig ”utvärdering” av forskningen sker i relation till dem det gäller, eller av dem den gäller. Ytterst handlar det om att göra forskningen tillgänglig och operativ: om vi tror på vad vi gör är detta en tro på en kunskap som också skulle kunna ligga till grund för ett handlande av eller från de studerade aktörerna själv.

Nätverk: Ämnets produktivitet och ällmänna förtjänster påpekades i den sörlinska utredningen Cirkelns kvadratur. Nätverksmässigt bör nämnas de goda kontakterna med Chalmers medialab och med institutionen för arkitektur på Chalmers.

Perspektiv: Vetenskapsteori håller idag på att inlemmas i idé- och lärdomshistoria.

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Ekonomisk historia

Ämnet har en lång och solid regionalhistorisk tradition. Det gäller både företagshistoria, stadshistoria och regionalhistoria. Här förekommer ett också teoretiskt intressant historiskt grundat tänkande om Göteborg och Göteborgsregionen som geo-ekonomiskt fenomen. Forskare vid institutionen låg bakom det stora trebandsverk om Göteborgs historia som utkom 1996 och är en guldgruva för den som söker fotfäste i sina analyser genom att blicka tillbaka[12]. Verket antyder att institutionen idag söker mer av samarbete med Handelshögskolan än med andra samhällsvetenskapliga eller humanistiska discipliner, vilket inte i och för sig är någon negativ värdering i dagens läge: som vi ska se finns det gott om samhällsvetenskapliga och humanistiska projekt inom Handels.

En av de paradoxer som till exempel framkommer med all skärpa under samtalet på Institutionen för ekonomisk historia är följande: *Så länge Göteborg sysslade huvudsakligen med handel fungerade staden som ett av Sveriges finansiella centra, men ju mer staden kom att ägna sig åt produktion för den svenska nationella marknaden, desto mer beroende blev den av aktörer utifrån: ju framgångsrikare, ju större volymer, desto mer beroende av den stora marknaden och alltså av Stockholm.*

Det finns en underliggande, tyst fråga, med bäring på denna paradox, som präglar såväl politik som planering och forskning i regionen: ska regionen som medelstor EU-region och postindustriell, högteknologisk region på nytt kunna skaffa sig ett större inflytande över sin egen ekonomiska utveckling, ”sin” kapitalbildning, till exempel genom ökade utbildningssatsningar (*läs: ett IT-universitet*)? *Ger t ex högre IT-kompetens fler företag och därmed mer lokalt förankrad företagsamhet*[13]*?*

Ekonomisk historia såsom ämne specialiserat på industriepokens produktion och kreditväsen är kanske berett att svara ett utmanande nej på den frågan. Det postindustriella samhället följer samma logiker beträffande industrietableringar, kapitalbildning och

[12] Andersson, Bertil, Olsson, Kent, Fritz, Martin, *Göteborgs historia. Näringsliv och samhällsutveckling*. Bd 1-3, Stockholm 1996.

[13] Mobilt internet är det huvudtema som ligger till grund för Viktoriainstitutetes verksamhet. Viktoria är en del av Handels institution för informatik, men arbetar med problemorienterad mjukvaruforskning i relativt liten skala: 30-40 personer. Viktoriainstitutets tillkomsthistoria, dess relationer till Chalmers, GU, Handels och Volvo, som nu ska satsa stort i Göteborg på mobilt internet – se där en vetenskapssociologisk solskenshistoria för någon att rikta kritiska blickar på: finns här någon orsak och verkan? Hur pass betydelsefulla är satsningarna på mobilt internet egentligen inom Volvo?

centralisering som industrisamhället: ”tjänstesamhället” kommer att inriktas på den största svenska marknaden – Mälardalen. Och utbildningsnivån är och kommer alltid att vara högre i Stockholm, det är bara under extrema högkonjunkturer som det svenska kapitalet vänder sig till Göteborg eller Chalmers och gör sig beroende av de göteborgska utbildningsinstitutionerna – ett av få exempel är Ericsson Microwave.

En narratologisk företagsekonom eller en optimistisk politiker som tror sig om att med hjälp av nya högteknologiska industrier eller kulturindustrier kunna utöva ett slags *management of the mind* och påverka det ”kollektiva minnet” skulle kanske svara ja på frågan: allt är berättelser, allt är myter, det gäller att hitta de passande berättelserna och få folk att tro dem – så kan ett nytt högteknologiskt kapitel i Göteborgs historia inledas.

Bron över Öresund har ju egentligen inte betytt någonting alls för det ekonomiska eller akademiska samarbetet över sundet: utvecklingen står än så länge stilla, därför att berättelsen om det möjliga samarbetet inte har vunnit tilltro.

Och min sagesmans attityd till ”Göteborgsforskning” är försiktigt avvaktande: ”Ett universitet i nivå med den allmänna utvecklingen måste vara teoretiskt inriktat, kunna syssla med generella frågor på ett avancerat sätt. ” Och denna typ av svar är kännetecknande för flera av de etablerade forskare jag talar med.

Ett nytt stort projekt är idag i vardande (i samarbete med Chalmers denna gång, men tyvärr utan medverkan av historiker eller andra humanister): *Regionala nätverk och internationell anpassning. Västsveriges industriella utveckling 1850-2000.* Det är kanske typiskt att detta projekt inte heller det egentligen intresserar sig för den postindustriella problematiken eller laborerar med någon ny, ”specifik differens” i form av ”nätverkssamhället”.

Nätverk: Institutionen har ett nära samarbete med delar av Handelshögskolan, i synnerhet företagsekonomiska och nationalekonomiska institutionen.

Perspektiv: Institutionens tematik och inriktning är som gjorda för tvärvetenskaplig samverkan med fler discipliner inom humaniora och samhällsvetenskap: dess kännemärke är den starka empiriska förankringen, förmågan att hantera och driva grundforskning på basis av stora arkivmaterial är en solid grund för samverkan med mer samtidsinriktade och

kulturinriktade ämnen som historia, sociologi, kulturstudier, etnologi osv med vilka en dialog kring det postindustriella, ”kulturaliserade” samhället skulle kunna föras.

Företagsekonomi

Företagsekonomiska institutionen har på senare år också ställt integrationsproblematiken i fokus. Det gäller jämlikhet mellan könen såväl som integration av olika etniska grupper i samhället och i produktionen. Institutionen har också – precis som GRI – börjat intressera sig för analys av kulturprojekt (främst två studier: en avhandling om kulturprojekt Röda sten och ett pågående forskningsarbete om kulturarbetare och arbetslöshet i Göteborg). Detta visar att en hälsobringande konkurrens har uppstått i Göteborg på det kulturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fältet, där som vi ska se också Chalmers tekniska högskola har kommit att bli en ny och kraftfull spelare.

Den mest relevanta kontaktpunkten mellan Göteborgsprojektet och Företagsekonomin är emellertid LEO-projektet (”Ledning av olikheter”) som är inriktat både på genusproblematik och etnisk problematik och drivs i ett samarbete mellan Företagsekonomiska institutionen och Centrum för arbetsvetenskap. Detta femåriga forskningsprogram är å ena sidan inriktat på ”hantering av mångfald” men det berör å andra sidan samhällsvetenskapliga grundforskningsfrågor som är lika giltiga för kulturforskare, etnologer, sociologer och socialantropologer. I viss utsträckning betraktar man utifrån andra förutsättningar samma problematik som etnologerna i projektet – *Mångfald i teori och praktik. Näringsliv och kyrka som samhälleliga normproducenter.*

Nätverk: Hela klustret av institutioner inom Handelshögskolan: ekonomisk historia, juridik, statistik, kulturgeografi, informatik mm. Dessutom mer eller mindre förtroliga länkar till företagarvärlden samt till Centrum för arbetsvetenskap och KIM och därifrån tillbaka till humanisten (historia, kvinnohistoria, religionsvetenskap).

Perspektiv: LEO-projekten förefaller vara en naturlig partner för Göteborgsprojektet som också skulle ges möjlighet till ett intressant både teoretiskt och praktiskt utbyte kring den industriella problematiken och i gengäld tillföra sin kompetens om till exempel urbana problem och ungdomskulturer.

GRI, *Gothenburg Research Institute*

Ekonomisk historia är idag en del av Handelshögskolan, dess historiska ryggrad. GRI är också den del av Handels och skulle kunna betecknas som dess hoppfulla sökarljus in i en oviss framtid. GRI anses vara en av de bäst finansierade och intressantaste forskningsplatserna i Göteborg. Tre forskningprogram sysselsätter ett tjugotal forskare: *Scandinavian Management programme, Sustainable Business Studies programme,* och *Managing Big Cities programme*. Detaljerad information om programmen, liksom en utvärdering, kan man ta del av på GRI:s hemsida.

Ett av de för Göteborgsprojektet mest spännande dragen med GRI är att här anser man sig ha råd att tvärvetenskapligt kombinera avancerad ekonomisk analys, kulturstudier, politiska studier och retorikstudier med management- och organisationsstudier. Den multikulturella problematiken och integrationsproblematiken dyker också upp för GRI-forskarna, men i förvandlad form: här handlar det om studier av företagsstyrelser, till exempel i svenska företag som ingår i internationella eller globala koncerner och där svenskarna hamnar i minoritet. Samma offentlighets-, och kommunikationsproblem uppstår då, som i t ex Hjällbo, men i förvandlad form. En av de ledande forskarna inom GRI förklarade vid ett samtal på stående fot att det skulle vara intressant att göra en komparativ studie mellan förortsmiljön som multietnisk miljö och ett multinationellt företags styrelse.

Den narratologiska forskningen inom organisationsteori drivs inom GRI av prof. Barbara Cziarniawska som förestår programmet *Managing big cities*. Hon har bland annat bakom sig en spännande narratologisk beskrivning av Stockholm som en stad bestående av berättelser (*Det var en gång en stad på vatten. Berättelser om organisering och organisering av berättelser i Stockholm*, Stockholm 1999) och ett flertal studier där managementsituationer ”läses” som romaner. Det är uppenbart att det här går att slå många bryggor till olika delar av Göteborgsprojektet, om så bara när det gäller diskussionen om hur en ny utveckling, en ny berättelse i Göteborg skulle kunna börja, där det geo-ekonomiska perspektivet bryts mot det retoriska koncept som Rolf Wolf använder i sina studier av *sustainable development*, den interaktionsanalys som bl a Sten Jönsson gör av multikulturellt sammansatta företagsstyrelser, eller Barbara Cziarniawskas narratologiska analyser, eller ifråga om perspektiv på integration inom den globaliserade eliten och inom flyktinggrupper.

Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG)

Institutionen är ifråga om sin forskning teoretiskt, metodiskt och organisatoriskt närstående statsvetenskapliga institutionen. Här har uppenbarligen funnits och finns än idag ett slags symbolisk arbetsfördelning mellan den innehållsanalys som av tradition utförts av statsvetare i Göteborg kring massmediers objektivitet och opartiskhet, och den skolning av journalister och reportrar som Journalisthögskolan sysslat med.

Vid JMG har gjorts ett flertal studier bl a om kommunjournalistik (som i mångt och mycket är parallell till den kommunalforskning som bedrivs av statsvetenskapen som helhet) och även om invandrares förhållande till medier. Institutionen är drivande bakom SOM-institutet och deltar aktivt i dess undersökningar och rapportskrivningar, liksom i CEFOS.

I t ex Bengt Johanssons *Nyheter mitt ibland oss* (JMG 1998) beskrivs hur den minskade mediekonsumtionen är ett symptom bland annat på segregation, intressanta tankar förs fram om hur individens praxis när det gäller lokal demokrati påverkar hans eller hennes reception av tidningarnas kommunjournalistik.

Journalistik och tidningsmakeri är praktiska verksamheter och i hög grad en fråga om hantverk. Den journalistiska genomsnittsmiljö som man möter på mediernas verkstadsgolv är, som Göran Rosenberg konstaterar i en ny bok, idag i hög grad industrialiserad och anpassad till ett oupphörligt flöde av information där journalistens egen övertygelse, litterära eller konstruktiva kraft ofta står sig slätt. Rosenberg tar upp en frånvaro inom journalistiken: en brist, genom att föra ett resonemang som antagligen är svårt att acceptera för många av yrkets utövare.

Den akademiska formen av denna journalistiska verklighetsuppfattning blir ofta ett slags fördjupad källkoll, där positiva fakta är vad som kan och bör diskuteras, och i betydligt mindre grad kategorier som det allmänna bästa, dygden eller det goda samhället, eller medialiseringens konsekvenser för samhället som helhet – sådana frågor skulle möjligen duga i en utbildning av kulturjournalister.

Detta gör också att kopplingen till frågeställningar som Göteborgsprojektet sysslar med ännu så länge är relativt svag: lokalt medborgarskap, demokrati, segregation, integration, narrativitet, kollektivt minne – är frågeställningar som förutsätter att man också utgår från en egen tolkning av det politiska, ”det allmänna bästa” och dess eventuella brister.

Liksom från resonemang om hur bristen på oberoende medier avspeglar bristen på medborgaranda eller offentlighet, vad man kan eller bör göra åt saken osv. Detta förutsätter en forskning också om bristen, tomheten och potentialiteten.

Å andra sidan ska man inte överdriva betydelsen av detta: institutionalisering av engagemang och en institutionaliserat interventionistisk eller from hållning till den sociala verkligheten kan vara lika frihetsberövande och hämmande för oerfarna studenter och forskare, för dem som till syvende og sidst är de verkliga aktörerna, som ett knappologiskt förhållningssätt till en politisk eller social problematik.

Nätverk: I hög grad detsamma som statsvetenskapen. Dessutom utvecklade och förtroendefulla relationer in i medievärlden och tidningsägarvärlden. Välfungerande kontakter med Handelshögskolans institution för Företagsekonomi, enkannerligen professorn i tidningsekonomi Karl Erik Gustafsson och de av hans doktorander som sysslar med massmedieekonomi och medieekonomi. JMG är dessutom en betydelsefull del i NORDICOM, det nordiska massmedieinstitut som är förlagt till Samvetet vid Sprängkullsgatan, som är ett slags clearingcentral för medieforskning i de nordiska länderna, och i vars nätverk inom GU etnologiska, musikvetenskapliga (med filmvetenskap), litteraturvetenskapliga, företagsekonomiska, ekonomiskhistoriska institutionerna ingår, samt JMG och SOM-institutet ingår. Dock inte sociologi eller historia.

Perspektiv: Liksom i fallet med statsvetenskapen ackumulerar JMG via SOM, men också via Nordicom och egen forskning ett betydelsefullt statistiskt material om medie- och medvetande- och attitydutveckling i Västsverige, ett material som skulle kunna operationaliseras av många fler aktörer inom GU och annorstädes. Utifrån min bild av vad FSSK och Göteborgsprojektet står för skulle ett samarbete mellan JMG och andra universitetsinstitutioner kunna utvecklas kring en problematisering av Göteborgs medie- och offentlighetshistoria (med t ex historiska och litteraturvetenskapliga institutionerna), kring kulturkritik, kulturjournalistik, konstkritik och litteraturkritik (med de konstnärliga utbildningarna, litterär gestaltning och musikvetenskap, litteraturvetenskap och konstvetenskap), samt kring etablerande av nya medier i stadsdelar och förorter för att bidra till en intensifiering av integrationsprocesserna och det demokratiska livet i staden.

Juridik

Kontakterna med Juridiska institutionen har för min del inskränkts till mer praktiskt hållna diskussioner med professor Dennis Töllborg och doktoranden Sara Stendahl om möjligheten till kontakter mellan akademin och de segregerade förorterna, där Töllborg redan gjort stora insatser genom sitt engegemang bl a i organisationen *Quadriceps* och i försöken att ordna rättsvetenskaplig utbildning för *”para legals”*. Vid juridiska institutionen bedrivs i själva verket en hel del forskning med bäring på ”Göteborgsprojektet”: t ex om socialförsäkringssystemets utveckling, om NGO:s osv.

Socialt arbete

Socialt arbete – i sig en tvärvetenskaplig disciplin grundad såväl i sociologi, psykologi, ekonomisk historia som i nationalekonomi – är bas och institutionell utgångsinstitution för FSSK. Institutionens ursprung i Socialhögskolan ger en antydan om dess fortsatta praxisorientering och om det samhällspolitiska engagemang som ännu idag kännetecknar många av dess företrädare. Som forskningsämne är socialt arbete relativt ungt – akademisk forskning inom ämnet började bedrivas 1978 och akademiskt har ämnet haft och har flera viktiga företrädare som har haft starkt genomslag i den politiska debatten under flera decennier: Barbro Lennér-Axelsson, Harald Swedner, Sven-Axel Månsson och många andra. Institutionen för socialt arbete är idag också aktiv inom IMER-förbundets nätverk och den forskning som bedrivs – avvikandesociologi, sexualitet (S.-A. Månsson), ungdomsforskning, aktionsforskning, socialekonomisk forskning, integrations- och migrationsforskning, familjeforskning (Margaretha Bäck-Wiklund), forskning om socialt arbete – är i likhet med ett av institutionens stora projekt – Socialt arbete och migration – nästan utan undantag intressant för ett projekt som Göteborgsprojektet.

Nätverk: Det säger sig självt att en institution av detta slag har flera unika gränssnitt: en inte helt okomplicerad relation till socialarbetets praktiker och administratörer, en allt bättre och mer emanciperad relation till akademin som helhet, både inom samhällsvetenskap och humaniora. Viktiga är vidare relationerna till de nya utbildningar i socialt arbete som byggs upp ute i Västra Götalandsregionen. IMER-förbundet. De relationer som under åren byggts mellan socialt arbete och Chalmers (bl a Arkitektur/Centrum för byggnadskultur) är också viktiga ur Göteborgsprojektets synvinkel. I övrigt sammanfaller nätverket givetvis med FSSK:s.

Perspektiv: Det är givet att kulturvetenskaplig, filosofisk/idéhistorisk och kulturell kompetens är av intresse för forskarna inom socialt arbete. Här är den sociologiska eller socialantropologiska kulturförståelsen förmedlad genom *cultural studies* central. Det för såväl statsvetenskap, men också för de humanistiska ämnena som för ungdomsforskningen och socialforskningen centrala offentlighetsbegreppet blir t ex inte levande och allmängiltigt om de inte bestäms utifrån så olika synvinklar. I och med att socialt arbete definitionsmässigt

är en praxisorienterad disciplin befinner den sig delvis i samma predikament som de delar av Chalmers som idag närmar sig samhällsvetenskapen: syftet är att bygga teorier för praktiskt handlande, med hjälp av teorier som inte alltid är tillkomna i det syftet. Det är alltså inte av en slump om det redan finns en brygga mellan avdelningen för byggnadskultur på Chalmers och institutionen för socialt arbete. Säkerligen skulle bägge parter ha mycket att vinna på ett bredare samarbete kring stadsbyggnad, och när jag läser socialarbetaren Björn Anderssons förarbete till en avhandling om *Ungdomar och offentligt* liv märker jag just hur viktig diskursen om arkitekturen och stadsplaneringen är för honom i beskrivningen av den scenbild där de sociala processerna och konflikterna i offentligheten utspelar sig. Samma sak gäller, i explicit form, det nya samarbetsprojekt som pågår mellan Institutionen för socialt arbete och Centrum för byggnadskultur i Västra Sverige: *Lokala offentliga miljöer – samspel mellan fysisk struktur, service och människor*.

Socialantropologi

Socialantropologin har kommit att integreras i CEFOS verksamhet på ett originellt sätt på senare år, då man inom statsvetenskapen insett att just socialantropologins sätt att närma sig sociala fält är lika intressant när det gäller att studera svensk offentlig sektor – hittills gäller det utbyggnad av kommunkationsleder från Västra Götalandsregionen ner mot Örestad och industrietableringar – som vid studier av utomeuropeiska kulturer. Detta samarbete har bl a avsatt sig i den konferens som kommer att genomförs den 17-20 maj 2001 i Glumslöv i Skåne och som behandlar just *siting*, förläggande av specifika objekt till nya platser och de kommunikationsstrategier som omger sådana lokaliseringar. Huvudteman blir: *Local identity, landscape, and traditions, The role of local government and the political system, Risk perception, communication, and management.*

Från detta problemkomplex finns en intressant länk över till den Putnam-Rothstein-problematik som ska skisseras nedan. Projektet saknar emellertid hittills anknytning till Göteborg eller Västra Götalandsregionen. Delvis sammanhänger väl detta också med att *siting* för närvarande inte är någon brännande fråga i vårt område: det är nu många år sedan motorvägen byggdes färdig vid Ljungskile, de nya farlederna från Göteborg och ut till Västerhavet får åtminstone inte än debattens vågor att gå höga, och det är nu många år sedan Kungstorget och Haga räddades samtidigt som Färjenäs i tysthet revs i för att bereda plats för ingen *siting* alls.

Socialantropologin har emellertid många andra kvalitéer som gör den till en särskilt intressant partner för ett projekt av typen Göteborgsprojektet. Dels handlar det om kompetens och förankring i invandrarnas ursprungskulturer där denna disciplin är oöverträffad som kunskapskälla, även om den specifikt antropologiska kunskapen idag ifrågasätts av allt fler och har varit tvungen att förändras efter en massiv kritik bland annat från företrädare för *post colonial studies*. Vad vi ser i Hammarkullen idag är ju inte någon latinamerikansk indiankultur, eller någon anatolisk eller bosnisk muslimsk bondekultur, utan postkoloniala, globaliserade sammansmältningar och nyskapelser på basis både av MTV, tysk brottarkultur, nybildade etniska identiteter, svenskt folkhem och olika etnografiska substrat. Just härvidlag håller socialantropologin snabbt på att förändras: den stundtals naiva och kolonialistiskt präglade analysen av det ursprungliga, ersätts av ett studium av kulturer i dialog och uppbrott. Å andra sidan har också socialantropologin en väsentlig kritik att

framföra mot de postkoloniala teoretikerna, som, menar man, har samma generaliserande bild av västerlandet, dess intellektuella och olika imperialistiska maktcentra som någonsin kolonialisterna och orientalisterna hade av de ”primitiva” kulturerna.

Dels handlar det om att socialantropologin kanske av tradition är den mest internationella av alla discipliner. Den är lika teoretiskt och praktiskt förankrad i sociala problematiker i Göteborg som i Storbritannien, Indien eller Latinamerika. Det gör att den också har distans till politiska konjunkturer och autonomi i förhållande till politiska krav som kan tänkas ställas på forskningen. Denna autonoma hållning kommer väl till uttryck t ex i Stockholmsantropologen Mark Grahams avhandling *Refugees in the Swedish Welfare Bureaucracy* (1999)[14].

Denna erfarenhet och kritiska hållning har på senare år lett till spännande forskning om det svenska samhällets sätt att behandla flyktingar (delvis på basis av en jämförelse med amerikanskt flyktingmottagande). De olika typer av medikalisering av somaliska och bosniska flyktingars lidande som har skett i Sverige och på senare tid beskrivits av socialantropologen Marita Eastmond är exempel på vilka bidrag socialantropologin kan lämna till en förståelse av sociala skeenden i Sverige och Västsverige (se Marita Eastmond, *Refugees and the Social Appropriation of Suffering*, paper till 7th IRAP of the IASFM, Sydafrika 01018-11), eller *”Nationalist Discourses and the Construction of Difference: Bosnian Muslim Refugees in Sweden”, Journal of Refugee Studies* vol. 11, no 2, 1998). Socialantropologerna har dessutom idag ett projekt som berör flyktingars attityder till det svenska utbildningssystemet.

Nätverk: Det globala socialantropologiska nätverket. Nära kontakter med Institutionen för Freds- och konfliktforskning och CEFOS.

Perspektiv: Den sakkunskap, originella forskningsmetodik och internationella forskningsförankring som socialantropologin har, liksom dess relativt blygsamma

[14] Institutionen för Freds- och konfliktforskning – PADRIGU – är något perifer i den här undersökningen, ändå måste ett viktigt arbete nämnas, som har stor relevans för att förstå dynamiken i segregationen i dagens Sverige, och som ligger nära det socialantropologiska perspektivet: Elisabeth Abiri disputerade nyligen på *The securitisation of migration: towards an understanding of migration policy changes in the 1990s: the case of Sweden*, Göteborg, Padrigu 1999. Boken tar upp en aspekt av invandrings- och integrationspolitiken som gjort sig alltmer märkbar under 1990-talets gång: förvandlingen av integrationspolitiken till en nationell säkerhetsfråga. Institutionen för Freds- och konfliktforskning har för övrigt en större mängd publicerade arbeten med globala infallsvinklar på flykting- och integrationsfrågor.

tvärvetenskapliga förankring inom GU, gör att det finns goda förutsättningar att utveckla ett samarbete inom ramen för Göteborgsprojektet där FSSK skulle kunna vara mötesplatsen för en dialog mellan det postkoloniala tänkandets förespråkare och socialantropologerna inom ramen för en göteborgsk/västsvensk integrationsproblematik.

Sociologi

Teoretiskt sett är sociologin naturligtvis en hemmahamn för det mesta av Göteborgsprojektet, men institutionellt har det inte alltid varit eller blivit så. Forskning med relevans för Göteborgsproblematiken och regionproblematiken har bedrivits vid sociologiska institutionen sedan 1960-talet, och man kan rentav hävda att de första studier med sociologisk inriktning som bedrevs i Göteborg i slutet av 1930-talet just hade med regionen att göra. Idag har institutionen en vittförgrenad forskning kring arbetsliv, demokratifrågor och urbana frågor. Den ingår i ett nationellt nätverk för ungdomsforskning på temat ”Segregation, marginalisering och utanförskap” knutet till institutionen. Forskare som Lenart Svensson, Bengt Furåker, Jan Carle, Ulla Björnberg, Göran Therborn, Arne Nilsson, Margareta Bäck-Wiklund, Ingrid Sahlin, och många andra har arbetat inom och utom sociologen med problematiker som ligger nära Göteborgsprojektet och till institutionen för sociologi är också kriminologen Sven-Åke Lindgren knuten, som också han sysslar med forskning med nära anknytning till regionen. Sociologiska institutionen deltar i FSSK genom några enskilda forskare. En av studierna inom Göteborgsprojektet – *Brandrättegången. En studie av vad berörda myndigheter har gjort för att integrera målsägande i tingsrättsförhandlingarna, våren 2000* – utfördes av forskare vid sociologiska institutionen under ledning av Abby Peterson, som också författat en egen studie om brandrättegången – *Integration som process*. Inom institutionen har man nu policymässigt beslutat sig för att ytterligare närma sig integrations- och medborgarskapsproblematiken.

Temat postkoloniala studier, globalisering, nya sociala rörelser (med studier delvis baserade på göteborgskt och västsvenskt material) har en viktig företrädare inom institutionen genom Håkan Thörn som idag i färd med att ge ut ett slags grundbok om globaliseringen ur ett sociologiskt perspektiv (utkommer på Atlas förlag hösten 2001) , och Abby Peterson har ett större färdigt manuskript om de nya sociala rörelserna. Abby Peterson är också engagerad i ett tvärvetenskapligt projekt kring *cultural industries* i Västsverige (se t ex arbetspapperet ”*Digital film in visual/virtual modernity. Global flows in local contexts*”).

Nätverk: Institutionen är mycket stor och vittförgrenad med betydande internationella kontakter.

Perspektiv: Institutionen försöker idag tydligare profilera sig kring frågor om integration, tolerans, migration etc – de problemfält som intresserar just Göteborgsprojektet.

Statsvetenskap

Statsvetenskapliga institutionen vid GU är i sig en av universitetets stora institutioner. För allmänheten är den känd som den institution som ända sedan 1950-talet har mätt och vägt folkhemmets opinionsutveckling och förändrade sammansättning. Men just förändringarna i folkhemmet – etniska förändringar, krackeleringarna i välfärdssystemet, utmaningarna mot den nationalstatliga demokratin, det internationella utvecklingsbiståndet, regionaliseringen, fragmentiseringen av storstäderna, den politiska extremismen, den europeiska integrationen och globaliseringen – har också kommit att differentiera och förändra institutionens verksamhet. Under det gångna decennier har man sålunda byggt upp det så kallade SOM-institutet (”Samhälle, Opinion, Media”) som griper sig an med mer offensiva analytiska opinionsmätningar än de traditionella, man har bidragit till skapandet av en förvaltningshögskola och driver förutom en mängd mindre forskningscentra och strukturer också CEFOS (Centrum för forskning om offentlig sektor).

Också idémässigt har institutionen kommit att bli mer varierad och den är idag en av de samhällsfilosofiska, intellektuella, ifrågasättande härdarna inom GU som utmärks av en stor rikedom på teoretiska infallsvinklar och bl a genom prof. Bo Rothstein har institutionen också kommit att bli en aktiv del i den nationella och internationella debatten om demokratins och statsmaktens framtid i lika hög grad som om universitetets egen inre demokrati och om forskningens frihet. Det ska sägas att institutionens traditionella forskningsverksamhet, i och med de allmänna trenderna i samhällsutvecklingen, kommit att bli alltmer kritisk och ifrågasättande: kommunforskningen, undersökningarna av förtroende för medier, politiker, befattningshavare, sjukvårdspersonal m fl talar ju just om förtroendeklyftorna i samhället.

En av de intressantaste studierna, som visar vad denna forskningsstrategi idag kan ge, är Förvaltningshögskolans utvärderingsprogram av Västra Götalandsregionen, och i synnerhet av de nya ekonomiska styrmodellerna för t ex sjukvården i den nya regionen. Samma friktion och kritiska potential framträder i de senaste årens SOM-undersökningar, liksom i statsvetarnas utvärdering av stadsdelsreformen i Göteborg.

De putnamska frågeställningarna om det sociala kapitalet, om tilltron eller misstron gentemot staten, politikerna och samtidigt mot *de andra* är en stående referens för mycket av den samhällsvetenskapliga och humanistiska forskning som drivs inom GU idag: Putnam är en viktig referens för Christer Winberg i hans spårande av ett västsvenskt etos, han

finns närvarande i GRI:s narratologiska organisationsteori, i tänkandet inom rättsvetenskap och juridik (och inte minst i de dennistöllborgska försöken att nå ut med rättsvetenskap till förorterna i Göteborg till vad han kallar ”para legals”), men framför allt står Putnam i centrum för mycket av det tänkande som utvecklas inom statsvetenskapliga institutionen – referenser till honom hittar man såväl hos Folke Johansson, Stefan Szücs, Cecilia Bokenstrand, som hos Lennart Nilsson eller Jörgen Westerståhl och framför allt naturligtvis hos Bo Rothstein som är Putnams viktigaste introduktör i Sverige.

Vi kan i fråga om Putnam tala om en gemensam diskurs som på senare år kommit att prägla en lång rad akademiska discipliner – vilket inte nödvändigtvis gör att folk talar mer med varandra, eller att det sociala kapitalet inom akademin har växt.

Det sökande Rothstein ägnar sig åt på statsvetenskapen - och som handlar om tilltro till ”samhället” eller ”staten” å ena sidan och till medmänniskor å den andra, och som frågar ut verkligheten beträffande orsak och verkan när det gäller uppbyggnad av socialt kapital – förefaller åtminstone mig vara paradigmatiskt för mycket av vad Göteborgsprojektet håller på med. Rothsteins ”spelteori med baklänges induktion” som grundkoncept för att beskriva individers handlande har fördelen att vara enkelt och klart, och hans resonemang om det ”kollektiva minnet” som någonting som på en gång växer underifrån och skapas konceptuellt av politiker och sociala ledare ”uppifrån” har stor relevans också för hela det narratologiska tankeskikt som man kan spåra från litteraturvetenskapliga institutionen, via de postkoloniala studierna vid sociologen och idéhistoria, till arkeologernas dekonstruktion och konstruktion av berättelser på basis av indicier och fynd, liksom deras deltagande i turistifierandet av regionen, det är relevant för hela det samhällsvetenskapliga fältets utnyttjande av livsberättelser, för diskussionen om ”management of meaning” inom GRI och resonemangen om investeringar i kultur, utbildning och högteknologi i Västsverige, och bort till Ove Sernhedes studier av ungdomskulturer i Göteborgs nordöstra förorter där någon – är det ”folket” eller deras ”ledare”? – koncipierar en berättelse, en ideologi och en genealogi som är gemensam för de unga 88:orna i *Hammer Hill*.[15]

Det här paradigmet har med stor framgång nyligen prövats av Cecilia Bokenstrand i avhandlingen *Den politiska budgeten*, som är ett av de väsentligaste och mest engagerande bidragen till diskussionen om demokratifrågor jag har läst, och skulle kunna vara

[15] De uppenbara och möjligen också avskräckande parallellerna mellan Putnams tänkande om socialt kapital och Freuds idéer om makten och jämlikheten förefaller ännu inte ha uppenbarats för de närmast sörjande.

en av de diskurser som kunde tjäna för ett mer radikalt ämnesöverskridande inom GU än vi ser idag.

Nätverk: Statsapparaten. Den statistiska kompetens, det statistiska material av betydande omfattning som humanister och grannar inom det samhällsvetenskapliga området inte egentligen använder sig av, eller ifrågasätter utifrån andra teoretiska utgångspunkter, *skulle kunna vara ett kapital* i ett betydligt större akademiskt intranät än det är idag. betydande europeiska och östeuropeiska kontakter som möjliggör spännande infallsvinklar och komparationer om välfärdsstatens kris och kommunismens sammanbrott och hur tilliten i samhället påverkas.

Perspektiv: Potentialen är mycket stor för en ”samkörning” och dialog kring en Göteborgsproblematik av både den statistiska forskningen vid statsvetenskapliga institutionen, dess samhällsvetenskapliga teoretiska fundament, och de resonemang om tillit som vetenskaplig kategori, och de andra sätt att närma sig den samtidspolitiska problematiken som vi ser inom sociologi, socialantropologi, socialt arbete, men också på det humanistiska området inom ett ämne som till exempel etnologi, liksom inom den trygghetsforskning som t ex Carina Listerborn på Chalmers institution för arkitektur ägnat sig åt (se hennes *Om rätten att slippa skyddas.* CTH 2000).

Chalmers Teknologiska Högskola

Vi har ovan sett hur olika akademiska ämnen från vitt skilda utgångspunkter hamnar i liknande problematiker och hur de också teoretiskt och metodologiskt närmar sig varandra, ibland utan att ens känna till varandras existens. Samma fenomen gäller stora strukturer som CTH, SU och vårdhögskolan. På de två senare institutionerna bedrivs i själva verket mycket forskning med stor samhällsvetenskaplig relevans för regionen – som det emellertid skulle föra för långt att inkludera i den här studien, men som kan sökas både via den tyvärr, och för nätverksarbetet vid GU, alltför bristfälliga *GU-Safari* men framför allt den mer väläsmorda nationella Safaridatabasen.

Mellan CTH och universitetet har det länge funnits broar bestående av matematik, fysik, arkitekturhistoria, filosofi, idéhistoria, vetenskapsteori, datalogi, tvärvetenskap, ekologi, humanekologi osv.

Dessa broar har å ena sidan betingats av inre akademisk rationalitet och arbetsfördelning, och å andra sidan har de ofta haft att göra med att företrädare för humaniora eller samhällsvetenskaper själva känt sig manade eller blivit kallade att delta i ett slags kulturalisering eller ”humanisering” av den teknologiska forskning som under högmoderniteten alltför ofta hade trott sig vara autonom från sociala och symboliska innebörder men trots allt kommit att domineras av en ideologi och kommunicera en föregivet rationell teknokratism. När tvärvetenskap och humanekologi en gång skapades fungerade de initialt som ”spångar” över vilka engagerade humanister avancerade för att begjuta de teknologiska träbockarna och räknenissarna med skvättar av historia, filosofi och latin. Nå, så var det naturligtvis inte. I själva verket fanns tidigt ett genuint intresse för idéhistoria och kulturhistoria också inom Chalmers. Och just arkitekturämnet hade som vetenskapligt ämne naturligtvis hela tiden bevarat *den semantiska aspekten* i hanteringen av former och rum – även om detta gjordes föga synligt i stadsplaneringen i Göteborg under 1960- och 1970-talen.

Det är alltså inte av en slump som arkitekturen ännu idag inom Chalmers har en stark position på det humanistiska och samhällsvetenskapliga området. En av institutionens skrifter, Lisbeth Birgerssons avhandling *Att bygga mening och rum. Om processer för utveckling av verksamhetsmöjligheter*, från 1996, som bygger på många års aktionsforskning, är signifikativ i detta avseende: den bygger på en studie om hur Nääs fabriker och Kungstens

industriområde omstrukturerades under 1970- och 80-talen, och dess referenslista rymmer länkar till det mesta av den humanvetenskapliga debatt som fördes i Sverige i början av 1990-talet. Men å andra sidan är det frågan om denna bok i sin tur förmådde *påverka* debatten. Nådde den utanför Chalmers, var inte här de institutionella höljen som samhälsvetenskap och humaniora också bygger kring sig själva ogenomträngliga för den praxisorienterade forskning som Birgersson presenterade? Lisbeth Birgerssons senare skrifter som är belägna utmed gränsen mellan postmodern social teori och arkitektur förtjänar att uppmärksammas mycket mer inom GU:s samhällsvetenskapliga och humanistiska institutioner.

De gemensamma förutsättningarna växte till sig organiskt genom t ex datalogin, och ideologiskt genom det miljö-, energi, och stadsplanerings- och biståndspolitiska engagemang som teknologer, fysiker, arkitekter och andra började känna kring 1970 och som också uppmuntrade tillväxten av ett ämne som teknikhistoria inom Chalmers.

Men på senare år har också en annan trend kommit att göra sig gällande som betingas av själva den samtida utvecklingen inom teknologi, design, management och av vad man kan kalla den informationella ekonomin: Teknologin och den materiella produktionen har förvandlats till en medvetet kulturkonsumerande och kulturproducerande verksamhet i behov av koncept, idéer, filosofi, tradition och kulturell identitet. Den här utvecklingen har många implikationer och bestämningar.

En förståelse av den kommer till uttryck i den glimellska utredningen, som – säkert inte utan inspiration från Sven-Eric Liedmans bok *I skuggan av framtiden* även om resonemang om artefakten som kunskapsobjekt förts sedan länge också inom t ex arkitekturämnet – föreslår att den nya IT-högskola som Chalmers projekterar på Norra Älvstranden borde ha ”artefakten”, allt det tillverkade, också begreppen och konsten som kunskapsobjekt. Men vi ser den också i tankarna bakom Chalmers medialab och i närmandet mellan Medialab och de konstnärliga utbildningarna vid GU, med hittills oanade konsekvenser för hela universitetsstrukturen. Vi ser den i den utveckling av management och organisationsteori som bedrivs inom GRI, men också i den nya forskning och undervisning om många olika slag av management som kommit till stånd, t ex inom Chalmers Fenix-projekt. Och vi ser den i speglingarna av den mer traditionalistiska och ”autentiska” kulturalisering som sker av olika teknisk-ekonomisk-administrativa elitutbildningar i Sverige (t ex Gunnar Alsheimers litteraturläsningskurser för ekonomi- och juridikstuderande vid högskolan i Jönköping, eller kulturaktiviteterna inom Handels i Stockholm) där ideologin i

filmen *Döda poeters sällskap* eller den förment djupa visdomen i Ingemar Björksténs essäsamling *Leopardväckning* från 1979 förenas med förhoppningar om att det estetiska seendet också skulle kunna ha med helhetssyn och demokrati att göra.

***

Idag drivs kurser i kulturhistoria och idéhistoria inom Chalmers. Arkitekturämnet har inofficiellt med uppbackning av Chalmers nya ledning fått ett slags roll av humanvetenskapernas budbärare inom hela teknologiuniversitetet och studieplanerna inom grund- och forskarutbildningen revideras nu för att också ge plats åt ämnen som kunskap och kommunikation, projektledning och organisatorisk kommunikation, skrivande och en arkitektur- och stadsbyggnadsteori där ”begreppen” får samma status som det ”fysiska” arkitektoniska uttrycket.

Men det är ännu framför allt just inom arkitekturen som det sociologiska, estetiska och kulturhistoriska medvetandet sakta men säkert växer över i ett tänkande om staden, stadsplanering och det offentliga rummet som en del av *offentligheten* också i habermasiansk mening.

Det är t ex säkert ingen slump att ett nytt forskningsprojekt nu startar i samarbete mellan idéhistoria och arkitektur: *Form och innehåll. Konst och teknik. Ett möte mellan begreppshistoria och designpraktik*.

Frågorna om de formella elementen – arkitektur, design, stadsplanering som artefakter designade för handling – knyts alltmer till frågor om demokrati, hållbar utveckling och kommunikativt handlande. Och i sin tur börjar många forskare inom arkitektur att betrakta hela samhället som en rumslig artefakt, som t ex den iranske arkitekturforskaren vid Chalmers Mir Azimzadeh gör i skriften *Society – a spatial configuration* (CTH 1999) där han bland annat tar upp segregationen, exklusionen av människor ur samhället som ett sätt att exkludera också det rumsliga momentet ur samhället, och omvänt tar upp den möjligen för arkitekter och stadsplanerare svåra frågan om den sociala interaktionens relativa oberoende av det fysiska rummet.

Gabriella Olshammar skriver på ett näraliggande tema om rättigheten till rummet, om rätten för människor och konstnärer att få ta plats i stadens rum, i ”mellanrumsområden”, med exempel från Gustaf Dahlénområdet på Hisingen (lic.-

avhandling, CTH 2000) och i en annan lic.-avhandling med direkt bäring på brottsförebyggande verksamhet och trygghet för personer i stadsmiljön behandlar t ex Carina Listerborn olika sätt att betrakta staden och skyddet av personer: vem ska skyddas från vem? Hur långt bör myndigheter gå i administrativa åtgärder för att avlägsna våldet mot kvinnor? Hur kombineras polisiära åtgärder, rumsliga åtgärder med att angripa det grundproblem som ändå är orsaken till våld mot kvinnor? Dessa grundorsaker måste beskrivas och avlägsnas om det demokratiska målet med lika tillträde till det offentliga rummet ska kunna nås (*Om rätten att slippa skyddas. En studie av trygghetsskapande och brottsförebyggande projekt och kvinnors rädsla att röra sig stadens rum*, CTH 2000). Katja Ketolas lic.-avhandling *Hinder och möjligheter för kommunikativ planering* (CTH 2000) och Bo Öhrströms två arbeten (varav ett handlar om uppbyggnaden av en bostadsmiljö på Norra Älsvtranden) är också de ett exempel på hur blandningen av samhällsvetenskap, stadsbyggnad och management växer ut till en ny enhet.

Man kan alltså se hur ett samhällsvetenskapligt relevant tänkande finns närvarande både på den teoretiska reflektionsnivån och mer praktiskt inriktade planeringsstudier, ja faktiskt förekommer också intressanta dialogresonemang i en skrift av Saddek Rehal – *Att artikulera och kommunicera insikt. Bild och ord som verktyg i tidiga skeden av designprocessen* (CTH 1997) där författaren fokuserar på utbytet av prekonceptuella tankar vid framtagandet av nya produkter.

En rik forskningsflora kring dessa problematiker har alltså vuxit upp just på institutionen för arkitektur vid Chalmers, delvis initierad av det seminarium – URBMAN – som drivits där i ett decennium kring frågor om ”urban management”.

Mellan denna forskning om samhällsplanering, och den forskning om *siting* som bedrivs inom CEFOS, och den forskning om samhällsplanering och demokrati som pågår inom statsvetenskapen förefaller det emellertid ännu inte finnas några tydliga länkar, antingen på grund av bristande information eller enligt den institutionella logik som har beskrivits med allt tydlighet såväl av Sverker Sörlin och hans kolleger i utvärderingen av den humanistiska fakulteten som i den glimellska utredningen.

Länkarna mellan Arkitektur (institutionens Centrum för byggnadskultur) och Institutionen för socialt arbete (fr a där med Sören Olsson) har avsatt sig i flera böcker om offentlighet och stadsbyggnad (t ex *Det lilla grannskapet. Gårdar, trapphus och socialt liv* av Marianne Ohlander, Gerd Cruse och Sören Olsson CTH, 1997) eller Sören Olssons studie

över offentlig miljö i Göteborg från 1930-1990-talet: *Det offentliga stadslivets förändringar* (CTH, 1998), men också i en utredande verksamhet med bäring på byggsektorn i Göteborg: ökad trygghet, minskade sociala spänningar, skapande av torg- och centrumbildningar i förorterna, bidrar inte bara till att minska segregationen och kriminaliteten, det höjer också värdet på de fastigheter och affärsrörelser som är belägna i förortsområdena: kulturen och socialforskningen bidrar således också till att öka lönsamheten. Däremot har, som nämndes ovan, relationerna mellan den stadsforskning som bedrivs på Chalmers och den som bedrivs på etnologiska institutionen ännu inte utvecklats lika starkt, möjligen därför att etnologin historiskt inte är en lika praxisinriktad disciplin som socialt arbete eller arkitektur[16].

Både i arbeten av Knut Strömberg och i Björn Malberts avhandling *Urban Planning Participation: Linking Practice and Theory* (CTH 1998) finns emellertid ett försök att föra in också en reflekterande, retrospektiv dialogisk metod i stadsplaneringsarbetet, en metod som är praxisrelaterad men samtidigt motsatt ett rent praktisk-analytiskt arbetssätt, som borde vara av intresse att ta del av också från både etnologers och statsvetares sida, eftersom metoden söker omfatta såväl en demokratisk kontroll av, som möten mellan skilda sociala och kulturella grupper kring en planeringsproblematik och på så sätt förvandlar arkitekturen till en fråga om narrativitet och social funktion.

På basis av denna uppfattning om design och arkitektur ligger vägen öppen för arkitekterna att närma sig också de konstnärliga utbildningarna HDK och Valand – med vilka nätverksarbetet idag tycks vara ganska intensivt.

Inom avdelningen för teknik och samhälle, teknik och kultur, inom *Fenixprojektet*, stadsbyggnad och inom *Teknikbrostiftelsen* och *Reväst* drivs självfallet en mängd verksamheter, också offentliga föreläsningar och seminarier (t ex inom serien *Det Framsynta Västsverige*), men den samhällsvetenskapliga och humanistiska kompetens saknas måhända ännu inom dessa delar av Chalmers som skulle kunna skapa ett verkligt fruktbart gränssnitt mellan filosofi, samhällsvetenskap och teknik och därmed också öppna vägen till ett långsiktigare samarbete kring med GU:s fakulteter också kring de västsvenska problemen. En brofunktion - om än relativt liten blygsam – har Stiftelsen Västerhavet där teknik,

[16] För att öka medvetenheten om samarbetsmöjligheterna mellan arkitektur, stadsbyggnad och samhällsplanering och med övrig akademisk forskning arbetar idag Gunilla Lindhe-Bjur vid institutionen för arkitektur – inom ramen för arkitekturåret med en större survey-undersökning över hela detta fält som beräknas vara färdig hösten 2001.

humanekologi och företagsekonomi förenas i forskning och utvecklingsarbete kring fiske och marinbiologi.

Att något slags mer utvecklat givande och tagande förr eller senare måste till är uppenbart. Uppdelningen i lönsamhetsinriktad teknologi och i humanistiskt autonomitänkande leder stundtals till sådana absurda antinomier som att de ”demokratiskt” inriktade skolforskarna och utbildningshistorikerna från Göteborg samlades i Örebro nu i december 2000 för att diskutera utbildningssystemets relationer till det demokratiska samhället, medan de ”ekonomistiskt” inriktade forskarna och pedagogerna samlas i Göteborg på Chalmers till konferens i februari 2001 för att tala om hur utbildningen kan anpassas till vad man uppfattar som den framtida arbetsmarknadens krav.

Men hur den framtida arbetsmarknaden ser ut, det beror, om man får tro regionalpolitiker och narrativa forskare inom universitetet, också på hur utbildningssektorn utvecklar sig. Eller är det inte så? Är det i alla fall det ekonomisk-historiska paradigmets determinismer som dominerar över våra planeringsdrömmar? Och är universitetsforskningen kapabel att slita den tvisten?

Andra organisationer inom universitetet

Museion

Museion skapades för att bli ett produktivt gränssnitt mellan universitetet och det nya världskulturmuseet i Göteborg. Dess skakiga tillkomsthistoria, liksom dess ”småttighetsproblematik” har beskrivits i den glimellska utredningen. Icke desto mindre bevarar man, trots små ekonomiska resurser höga ambitioner både när det gäller forskning och undervisning: under VT 2001 ges bland annat kursen ”Den lokala kontexten – en lokal mötesplats” och två forskningsprogram fortsätter: Ett om globalisering och migration och ett om makt, moral och kunskap, vilka bägge ligger inom fältet för vad som är intressant och relevant för FSSK:s inriktning, Museion har stor teoretisk öppenhet och visar entusiasm för nya initiativ – man har under det senaste året t ex ordnat en serie mycket intressanta gästföreläsningar, varav en med Gayatri Spivak - och Museions ambitioner att hålla kontaktkanalerna öppna till Göteborgs nordöstra förorter är beundransvärda.

Ändå tycks Museion inte riktigt ha blivit den tvärvetenskapliga mötesplats som avsågs. Samtal med olika ämnesföreträdare som är verksamma där tyder på att diskussioner egentligen inte förs mellan de olika discipliner som är företrädda inom kursplanerna, och att det skulle behövas någonting ytterligare för att ett projekt av Museions typ skulle kunna realisera sin fulla potential. Vad vi saknar i Sverige är ju en tradition av Open University-typ: hos oss tycks den här typen av institutioner alldeles för lätt halla över antingen i förmedling av färdigpackad kunskap av den typ som kursverksamheten ägnar sig åt, eller vara hänvisad till en tynande tillvaro under tyngden av den akademiska meriteringsstruktur som inte förlåter den som sysslar med ”synteser” eller ”populär” framställning. Kanske kan Museion växa till sig i samband med att Världskulturmuseet öppnas och institutionen får en egen scen extra muros. Problemet, som det ser ut nu, är emellertid paradoxalt: att ”utåt” vilja visa upp vad universitetet är och vad det kan ge, och samtidigt försöka vara kontroversiell och aktuell i offentligheten.

Nätverk: Museion har hela universitetet och Statens museer för världskultur som uppdragsgivare och delvis som avnämare.

Perspektiv: För FSSK borde Museion vara en självklar partner både när det gäller att skapa nätverk till delar av föreningslivet i nordöstra Göteborg, seminarieverksamhet, inbjudningar av gästföreläsare och så småningom för utåtriktade aktiviteter genom världskulturmuseet.

Grundtviginstitutet

Problemet är egentligen detsamma för Grundtviginstitutet som för Museion, även om dess kallelse inte rymmer samma vetenskapliga ambition som Museion: Grundtvig ska fullgöra universitetets tredje uppgift, hålla kontakten med ”samhället”, popularisera, ställa kunskapen i samhällets tjänst, folkbilda. Men samtidigt är resurserna erbarmligt små och verksamheten är svår att tolka eftersom några ”produktionsmål” inte är satta, annat än att den ska hållas igång och gå ut på sådant som inte kostar pengar, dvs nätverkskontakter. Grundtvig formulerar emellertid sina målsättningar på ett seriöst sätt, och driver i blygsam skala ett utåtriktat arbete, bland annat genom Göteborgs folkhögskolas filial i Biskopsgården. När det gäller FSSK och Göteborgsprojektet borde Grundtvig och FSSK ha allt att vinna på ett intensifierat samarbete kring den utåtriktade verksamheten i den form den håller på att få t ex i Hammarkullen, under förutsättning att ett samarbete också kan komma till stånd i Biskopsgården. Att små ansatser till utåtriktad verksamhet i förorterna, som dem som FSSK, Kulturverkstan, Grundtviginstitutet och Museion gör skulle drivas parallellt utan att stötta varandra vore naturligtvis ett slags nederlag för universitetet.

Sammanfattande diskussionsunderlag

Textbitarna ovan med beteckningarna ”nätverk” och ”perspektiv” antyder tillsammans med intervjusvar och ny forskningslitteratur följande:

1. Postkoloniala studier drivs vid institutionerna för idé- och lärdomshistoria och engelska, litterära studier vid GRI, filmstudier vid sociologen, Göteborgshistoria vid institutionen för ekonomisk historia, sociologi och vetenskapsteori på Institutionen för arkitektur vid Chalmers, multietnisk forskning vid institutionen för företagsekonomi, arkitekturstudier vid institutionen för socialt arbete, elitforskning vid Centrum för arbetsvetenskap och etnologi. Man gör samma saker på mycket olika platser, och mycket olika saker på samma platser.

Detta är den postmoderna världen i universitetsskepnad: och det ligger säkert någonting heuristiskt positivt i själva förmågan att byta identitet, att relativisera akademiska identiteter, samtidigt som det kan ligga någonting tragiskt i detta, givet att man betraktar dessa identitetsbyten som en form av anpassning antingen till ”maktens” eller ”marknadens” behov.

Baksidan av dessa gränsöverskridanden är ju att de tillslut riskerar att mynna ut i ett slags energidöd om de inte i sin tur leder till konstruktion av nya strukturer. Risken är att man hamnar i *en situation av varken eller*. Många humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnens utgångsidentiteter eller ämneskulturer blir ju på grund av besparingar och strömlinjeformning allt svagare, gör sig urarva sitt eget lärdomsarv och sin identitet, och själva ”överskridandet” blir därmed relativt sett allt mindre produktivt. Det ”tvärvetenskapliga” blir allt mindre nydanande och kontroversiellt, samtidigt som institutionernas specifika ämnesidentiteter suddas ut, eller hävdas med hela batteriet av postmodernistiska *nytribalistiska* konspirationsargument: det är professorns fel att vår situation är som den är, eller Carl Thams, eller Bo Samuelssons.

Under denna utveckling ligger naturligtvis den provocerande misstanken att hela fältet av humanvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen på sikt kommer att tvingas till en omstrukturering, eftersom den humanvetenskapliga och samhällsvetenskapliga teoribildningen i allt högre grad blir densamma å ena sidan, och de olika akademiska specialiseringarna alltmer framstår som olika sätt att betrakta kulturella fenomen, vara sig de är historiska, samtidskulturella eller är relaterade till medier eller politik: hur man än ser på

saken är humanvetenskapen alltid en fråga om kulturstudier. *Cultural studies*, eller kulturvetenskap, är en således *en* plattform utifrån vilken den interna kommunikationen mellan en rad ämnen skulle kunna ombesörjas och underlättas. Kulturvetenskapen är en matris för ett gemensamt curriculum för humanvetenskaperna. Därför är FSSK antagligen är en bra mötesplats.

Men dominanten i förändringen inom detta område blir sannolikt en annan: internationaliseringen. Med vissa lysande undantag har svensk humanvetenskaplig forskning alltid haft svårt att hävda sig internationellt. Idag blir frågan om ämnenas internationalisering, om det gränsöverskridande intellektuella utbytet akut, både av strikt akademiska skäl, och av ekonomiska. På så sätt befinner sig idag humanvetenskaperna i samma predikament som naturvetenskapen länge gjort. Den forskning som förmår koppla upp sig på globala forskningsnätverk kommer att överleva och stärka sina positioner också på den nationella marknaden, övrig humanvetenskaplig forskning kommer att få det svårare.

Och omvänt: om svensk humanvetenskaplig forskning förmådde hävda sig bättre internationellt så skulle detta på sikt vara till fördel också för sådana teman som kan betraktas som nationellt specifika.

För Göteborgsprojektet är slutsatsen klar: intressanta utländska storstadsforskare borde också kopplas upp på Göteborgsprojektet, i synnerhet som vi vet att Göteborg håller på att bli en hot spot inom t ex sociologin. En bra visiting professor i *cultural studies* eller urban sociologi borde väl gå att utverka? Placerad på institutionen vid arkitektur på Chalmers och FSSK.

2.

I det nätverk av varandra korsande infallsvinklar som jag mött har några centrala teman utkristalliserats som skulle kunna ha ett värde som teoretiska och tematiska hävstänger i utvecklandet av regionalforskningen. Dessa grupperingar skulle möjligen också kunna bli föremål för några seminarier i FSSK:s regi.

Det putnamska paradigmet – med sina olika utvecklingar - om socialt kapital, tillit, kollektivt minne. Jag tror inte att detta är fråga om intellektuellt mode, utan snarare om ett av fåtaliga seriösa försök att betrakta den svenska situationen och vårt land som en i raden av särfall. Detta tänkande, som för närvarande har sitt centrum i statsvetenskapliga institutionen, skulle

kunna få matrisbetydelse för det tvärvetenskapliga samarbetet mellan många institutioner och utgöra grunden för långsiktiga projekt, i synnerhet om det också konfronterades med det castellska globalistiska perspektivet och om det på ett öppnare sätt konfronterades med sin psykoanalytiska dubbegångarversion: Freuds tänkande om makten.

Det narrativa. ”Den ostrukturerade intervjun”, ”livsberättelsen”, ”aktionsforskningen”, ”självpresentationen”, arkitekturen som (berättelse-) syntax är metodiker, men också ibland forskningsobjekt inom hela det fält jag har studerat, från idéhistoria till handelshögskolan och litterär gestaltning. Det narrativa ansluter *såväl* till tankarna om ”det kollektiva minnet” såsom någonting ”designat”, dvs också som artefakt med instrumentella funktioner som till dialogen om hönan och ägget inom den samhällsvetenskapliga forskningen: är det ”berättelsen” som konstituerar den politiska och sociala utvecklingen (”uppifrån?”) eller är det den politiska och sociala utvecklingen som ”oförmedlat” genererar habitus, genererar berättelserna om utveckling, tillit och framtidstro? Detta resonemang förutsätter också att narrationen, för att uppfattas som sådan av olika subjekt, är någonting försett med egen inre finalitet, är någonting avslutat, ett i egentlig mening estetiskt objekt (Ricoeur/Bachtin/Bourdieu/Kant). Detta fält är givetvis en guldgruva för ett genuint tvärvetenskapligt (?) samarbete mellan estetiska ämnen och andra delar av universitetet.

Cultural studies fungerar redan idag som *koine* för *en* tvärvetenskaplig akademisk offentlighet vid GU. Det är min övertygelse att potentialen är mycket större än så, om målsättningen är att göra kulturen till en gemensam referens för hela akademin. Problemet är ju att kulturen, förstådd som rent estetisk-existentiell disposition eller habitus, och som bildningsgång, har en så prekär situation både inom och utom akademin idag. Lösningen på detta problem kan formuleras på många olika sätt: det är inte genom konservativa frånvända strategier som de estetiska ämnena kan rädda sin kärna, det är inte genom att minska på bredden som man kan rädda djupet. Det är, som erfarenheten har visat, genom att bredda marknaden och öka den interkulturella dialogen som man kan öka också utrymmet för det smala och frånvända. Det är genom att få större grupper inom akademin att ställa väsentliga frågor om kulturens innebörd, baserade på en delvis gemensam terminologi, praxis och curriculum, som en dialog kan uppstå.

Operationalisering av den statistik som berör Göteborgsprojektet. Statistiska undersökningar som berör sociala, politiska och ekonomiska frågor i Göteborg och regionen utförs idag på en mängd platser inom och utom GU. Jag har nämnt statsvetenskapliga institutionen och SOM-institutet, men också sociologer, Sahlgrenska universitetsjukhusets forskare och uppdragsforskare sysslar med sådant, för att inte nämna nationella instanser som till exempel RSV, olika opinionsinstitut, marketingföretag (vars kompetens och resurser på området är ofantligt stora) och överstatliga organisationer. Det förefaller mig som om detta material i görligaste mån skulle behöva samlas till en berörbar helhet, konfronteras med olika kategorier företrädare för den humanvetenskapliga forskningen för att se vad den säger, vad den kan fås att säga och vad den inte kan fås att säga om olika aspekter av Göteborg och regionen.

- *Historiska och ekonomiska determinismer, sega geoekonomiska strukturer i konflikt med det postmoderna samhällets föregivna immaterialitet och globala frihet*. Denna problematik dyker upp i olika former på i stort sett alla de institutioner jag har besökt. Men den förefaller inte angripas med någon större aggressivitet någonstans. En vital debatt kring dessa frågor i form av seminarieserier och forskningsprojekt förefaller motsvara på en gång de högt ställda teoretiska krav man måste ställa på en forskning som vill vara regional och det sociala engagemang man vill kräva, men inte har rätt att kräva, av den fria forskningen.

3.

Ett av de problem som jag har lämnat utanför den här studien är *akademins relation till offentligheten*. Det är emellertid, avslutningsvis, på sin plats att beröra den här. Låt oss börja i det lilla. HT:s nedläggning innebar att den akademiska och den massmediala offentligheten kom att gå skilda vägar i Göteborg.

Men poängen här är att det uppkom ett stilistiskt och språkligt gap mellan akademi och medier när HT gick ur tiden, som kom att befästa Dagens Nyheters och dess kultursidas position som det intellektuella Göteborgs husorgan.

Å andra sidan är det naturligtvis såsom oberoende skrivande aktörer i den regionala och lokala offentligheten som akademins företrädare skulle kunna sin största medborgerliga, politiska och sociala insats genom att hävda förnuftiga och engagerande ståndpunkter. Snarare än att vara projektörer eller egna företagare i vetenskapsbranschen borde de intellektuella ha rätt att vara just intellektuella, vilket ibland kan komma i konflikt

med egenintressen och projektintressen genom att det råkar i konflikt med skilda uppdragsgivares – statens eller privata företags – intressen.

En tillhörighet till en extramural offentlighet stärker däremot i vissa sammanhang och på vissa villkor också den fria akademiska forskningens ställning inom akademin. Det bidrar till att utveckla en god intellektuell miljö genom att kunskapsproduktionen intra muros relateras till nya meningssammanhang extra muros genom att ge forskningen självförtroende och innebörd. Det finns många exempel på sådana strategier, också i Göteborg: Bo Rothstein, Lennart Lundkvist, Dennis Töllborg, Sven-Eric Liedman, Yvonne Hirdman… Men denna typ av engagemang kan också kan alltså också vara demeriterande.

Problemet är parallellt med det som ovan nämnts i samband med Museion, Världskulturmuseet, Universeum och Grundtviginstitutet: hur ska det som i positiv mening ser ut som förvirring, oenighet, konflikter, regnskogar, otydlighet och obestämdhet, kunna *designas* till en ”kunskapsprodukt” gångbar på den kommersialiserade marknaden för underhållning och information, utan att samtidigt mista sin själ?

Emin Tengströms gamla dröm, om jag förstår honom rätt, var väl att försöka prägla samhället med det som han uppfattade som det bästa i den akademiska traditionens form: den demokratiska seminarieformen, att alla underkastar sig fakta, aldrig bryter av ett samtal. Allt sådant alltså som kom att prövas ut i samband med universitetets intervention i diskussionerna om motorvägsbygget vid Ljungskile. Den emintengströmska modellen löste också upp den konflikt mellan samhällsengagemang och akademisk inriktning som tidigare tagits upp: här kunde akademikern (som en gång i HT) använda sin yrkesmässiga diskurs i ett annat sammanhang. Men denna harmoni förutsatte också en tro på förnuftet och kunskapen, på akademin som en specifik form av intellektuell miljö, som inte delades av alla aktörer inom universitetet eller i offentligheten och metoden var relativt verkningslös. De senaste decenniernas snabba medialisering av politik och ekonomi har sannolikt gjort denna väg än mer ofarbar.

Offentligheten är ju liksom staden aspekter av moderniteten. Vi har nu fått många olika offentligheter i form av många symboliska marknader, som inte känner vare sig regionala eller nationella gränser. På samma sätt har staden fragmentiseriats och globaliserats och den lokala, regionala och nationella maktutövningen, som vi känner den, har fått en ny kontext och delvis ersatts av nätverksarbete för att inhämta och sprida information, som

handlar om anpassning till en sig snabbt förändrande situation (t ex förändringen av storstäder så som Cziarniawska beskriver den i sina komparativa studier över urbana förändringar). Universitetet, eller delar av det, framstår i denna situation, med tanke på sin kompetens, sina problematiker och sina resurser för informationsinhämtning, som ett av de ben en förnyad offentlighet skulle kunna stå på. Det är egentligen svårt att se så många andra idag.

Och den relativa lösningen på detta problem framstår som mångfacetterad: den är beroende pedagogiken inom universitet, av kopplingen mellan kritisk forskning och undervisning, av kunskapsnivå och auktoritet, av förankring i globala kunskapsnätverk, den berör meriteringssystemet och akademikernas självsyn (medborgare och/eller specialister?), akademikernas strategier för att inhämta ny information, publiceringsmöjligheterna (skulle t ex en essäsida i GP bidra till att öka det intellektuella kapitalet i regionen?) och det politiska läget i stort. Det är alltså fråga om ett icke föraktligt problem, vars lösning det ur ett regionalt perspektiv kan vara av visst värde att fundera på, både för att vitalisera offentligheten och universitetet.